

LAPPEENRANNAN-LAHDEN TEKNILLINEN YLIOPISTO LUT

School of Engineering Science

Yrittäjyyden DI-ohjelma

Hannu Pursiainen

**AMMATTIOPISTON OPISKELIJOIDEN SUHTAUTUMINEN YRITTÄJYYTEEN
JA YRITTÄJYYSKASVATUKSEN KEHITTÄMINEN**

Työn tarkastajat: Tutkijaopettaja Elena Ruskovaara

Professori Timo Pihkala

TIIVISTELMÄ

Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT
School of Engineering Science
Yrittäjyyden DI-ohjelma

Hannu Pursiainen

Ammattiopiston opiskelijoiden suhtautuminen yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen

Diplomityö
2019

77 sivua, 3 kuvaa, 1 taulukko ja 1 liite

Tarkastajat: Tutkijaopettaja Elena Ruskovaara ja professori Timo Pihkala

Hakusanat: yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus

Tämä tutkimus käsittelee yrittäjyyskasvatusta toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää opiskelijoiden suhtautumista yrittäjyyttä ja NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaa kohtaan sekä selvittää Savon ammattiopiston autoalan yrittäjyysmyönteisyyttä. Lisäksi tavoitteena oli saada kehittämissuhteita yrittäjyyskasvatukseen.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu kymmenelle autoalan opiskelijalle.

Tuloksena saatiin selville, että opiskelijoiden yrittäjyysmyönteisyys vaihteli vähäisestä erittäin suureen. Esikuvien vaikutus on suuri opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksiin. Teke-mällä oppiminen on suosituin opetusmenetelmä ja yrittäjyysopintojen markkinointi oli pääosin onnistunut.

Johtopäätöksenä todetaan, että Savon ammattiopiston autoalalla vain harvoja opiskelijoita kiinnostaa yrittäjyys, mutta erilaisin yritysyhteistyön menetelmin ja motivaatiota lisäävällä markkinoinnilla voidaan lisätä yrittäjyyden kiinnostavuutta. Oppilaitos tasolla yrittäjyysmyönteisyys on Savon ammattiopistossa hyvällä tasolla. Opettajien yrittäjyyskasvatuskoulutukseen sekä työaika ja tilaresursseihin tulisi kiinnittää huomiota.

ABSTRACT

Lappeenranta-Lahti University of Technology LUT
School of Engineering Science
Entrepreneurship program

Hannu Pursiainen

The Attitude of the Vocational College student`s to entrepreneurship and the development of entrepreneurial education

Master`s Thesis

2019

77 pages, 3 figures, 1 table and 1 appendice.

Examiners: Associate professor Elena Ruskovaara and Professor Timo Pihkala

Keywords: entrepreneurship, entrepreneurial education

This study deals with entrepreneurship education in a upper secondary education. The aim of the study was to clarify the attitudes of students to entrepreneurship and the NY annual entrepreneur programme and to find out the success of the car sector in the Savo Vocational College. In addition, the aim was to make development proposals for entrepreneurship education.

The study was conducted as a qualitative study and the research method was a semi-structured thematic interview with ten automotive students.

The result was found that the entrepreneurial spirit of the students varied from low to very large. The impact of the previews is great for students ' entrepreneurial intentions. Learning by doing is the most popular teaching method and the marketing of entrepreneurship studies was largely successful.

The conclusion is that, in the car sector of the Savo Vocational College, only few students are interested in entrepreneurship, but different methods of business cooperation and more motivation-enhancing marketing can increase the attractiveness of entrepreneurship. At the institution level, entrepreneurship is at a good level at the Savo Vocational College. Teachers entrepreneurial education and working time and space resources should be taken into consideration.

ALKUSANAT

Kun syksyllä 2011 aloittelin tämänkertaista opiskeluputkea ammattikorkeakoulussa, niin ei ollut pienintäkään aavistusta, minne se vielä johtaisi. Amk-opiskelujen aikana heräsi mielenkiinto yliopisto-opiskeluun ja itsensä haastamiseen vielä kerran, joten seuraavaksi haikutumaan Lappeenrannan teknilliseen yliopistoon. Niinpä syksyllä 2015 alkoivat opiskelut Lappeenrannassa yrittäjyyden DI-ohjelmassa. Samana syksynä muuttui myös moni muu asia, pitkä päätoiminen yrittäjän urani vaihtui sivutoimiseksi ja aloin opetella uuteen ammattiin eli päätoimiseksi työksi tuli ammatillisten aineiden opettajan työt Savon ammatitopistossa. Seuraavana syksynä tuli vielä lisää haastetta ajankäytön suhteen, koska oli aloitettava myös ammatillisen opettajan opinnot ammatillisessa opettajakorkeakoulussa. Kaikki tämä työkuorma ja matkustaminenkin aiheutti haasteita jaksamisen suhteen, ja niinpä tämä kaikista viimeisin suoritus: diplomityö, alkoi venyä ja viimein jäi tauolle kokonaan.

Kunnes sitten syksyllä 2018 tämän tauolla olleen diplomityön tekemisen herättelivät henkiin professori Timo Pihkala ja tutkijaopettaja Elena Ruskovaara, josta suuri kiitos heille! He johdattelivat tekijän taas aiheen pariin ja maaliin pääsyn varmisti kannustavalla ohjauksella Elena, suuret kiitokset!

Kotijoukoissa kiitokset ansaitsee avopuolisoni Jaana, joka on jaksanut odottaa yli kahdeksan vuotta, että tämä ”insinööriajatuksissaan” hajamielisenä oleva opiskelija palaisi samaan todellisuuteen hänen kanssaan.

Siilinjärvellä 25.11.2019

Hannu Pursiainen

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	8
1.1 Työn tausta	8
1.2 Tutkimuksen konteksti	11
1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset	13
1.4 Diplomityön rakenne.....	14
2. YRITTÄJYYSKASVATUS	15
2.1 Yrittäjyyskasvatuksen määritelmä toisella asteella.....	16
2.2 Yrittäjyyskasvatus ammatillisten tutkintojen perusteissa	17
2.3 Opetus- ja Kulttuuriministeriön yrittäjyyskasvatus linjaukset.....	18
2.4 Yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksia toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa	19
2.5 Opettajien rooli ja valmiudet yrittäjyyskasvatuksessa	28
2.6 Yrittäjyyskasvatuksen menetelmät.....	30
3. YRITTÄJYYDEN VAIKUTTIMET	39
3.1. Yrittäjämäisten mahdollisuuksien tunnistaminen	39
3.2. Minäpystyvyys (self-efficacy)	41
3.3. Esikuvien (roolimallien) vaikutus	43
3.4. Halukkuus yrittäjyyteen	45
3.5. Motivaatiotekijät	47
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	50
4.1 Tutkimusmenetelmä.....	50
4.2 Tutkimusongelma.....	50
4.3 Tutkimuksen kohderyhmä, otos ja aineistonkeruu.....	51
4.4 Tutkimusaineiston analysointi	52
4.5 Tutkimuksen ja tulosten luotettavuus.....	52
5. TUTKIMUKSEN TULOKSET	54
5.1 Yrittäjyysopintojen kiinnostavuus	54

5.2 Yrittäjyysopintojen hyödyllisyys	58
5.3 Yrittäjyysoppiminen työssäoppimisjaksoilla	59
5.4 Yrittäjyysoppimisen markkinointi Sakkyyssä.....	61
5.5 Yrittäjyysopintojen tarpeellisuus	63
5.6 Kehittämissuhteita yrittäjyysopintoihin	64
6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	67
6.1. Suosituksia yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi.....	68
6.2. Tutkimuksen rajoitteet	70
6.3. Uusia tutkimusaiheita.....	70
LÄHDELUETTELO	71
LIITE 1. Teemahaastattelun runko	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO:

Kuvio 1. Autoalan henkilöstö vuonna 2017.....	10
Kuvio 2. NY Vuosi yrittäjänä -ohjelman vaiheet.....	34
Kuvio 3. Vain ”hullu” ryhtyy palkkatyön sijasta yrittäjäksi.....	47
Taulukko 1. Opettajien käyttämiä työtapoja ja menetelmiä.....	32

LYHENNELUETTELO:

ENRI	Eastern Norway Research Institute
ESR	Euroopan sosiaalirahasto
EVA	Elinkeinoelämän valtuuskunta
ICEE	The Innovation Cluster for Entrepreneurship Education
NY	Nuori yrittäjyys
OKM	Opetus- ja kulttuuriministeriö
Sakky	Savon koulutuskuntayhtymä
VY	Vuosi yrittäjänä

1. JOHDANTO

Tämän diplomityön aiheena on yrittäjyyskasvatus toisen asteen ammattioppilaitoksessa. Aihetta tarkastellaan autoalan opiskelijan näkökulmasta, millaisia ajatuksia hänellä on yrittäjyydestä ja kuinka hän kokee yrittäjyysopetuksen tarjonnan Savon ammattiopistossa. Yrittäjyyskasvatus oppilaitoksissa on tärkeä aihe, sillä yrittäjyyden merkitys yhteiskunnassa on kasvava työmarkkinoiden ja työn tekemisen tapojen muuttumisen vuoksi.

Tässä johdantoluvussa taustoitetaan yrittäjyyden merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa, sen työllistävää vaikutusta ja eritoten autoalalla, johon kohderyhmään tämä tutkimus painottuu. Lisäksi esitellään tutkimuksen konteksti ja kerrotaan yrittäjyysopinnoista Savon ammattiopistossa. Johdanto osan kolmannessa alaluvussa kerrotaan tämän tutkimuksen tavoite, mitä tällä tutkimuksella on tarkoitus selvittää sekä tutkimuksen rajaus. Lopuksi esitellään tämän diplomityön rakenne.

1.1 Työn tausta

Yrittäjyys on ollut viime vuosina kasvava kiinnostuksen kohde niin Suomen kuin Euroopan Unioninkin tasolla. Yrittäjyys nähdään tärkeäksi keinoksi työllisyyden ja työpaikkojen määrän kasvun kannalta siis yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta yrittäjyys on välttämätöntä. Yrittäjyyttä lisääviä tekijöitä ovat myös rakenteelliset muutokset, jotka kasvattavat yksinyrittäjyyttä. (Järventaus & Kekäläinen 2018)

Yrittäjyyteen halutaan rohkaista, sillä yrittäjyyteen liitetään positiivista innostuneisuutta, uusien liiketoimintamahdollisuuksien luomista ja työllisyyden paranemista. On monia aloja, joissa yrittäjyys on tavallinen tapa työllistyä, kuten kampaajat, kauppiat, rakennus- ja sähköala, kirjanpito ja kuljetusala. Yrittäjyys on myös vaihtoehto palkansaajatyölle ja tietenkin työttömyydelle, joka voi johdattaa ei itse valittuun yrittäjyyteen. Ei itse valittu yrittäjyys voi aiheutua kiristyvien työmarkkinoiden paineesta. Aikaisemmin palkansaajana tehty työ voi muuttua yrittäjän tekemäksi työksi, tällöin haetaan kustannustehokkuutta ja vähennetään työnantajan velvoitteita siirtämällä tehtävä työ yrittäjätöksi. Tavallisesti tä-

mä johtaa työntekijän huonompaan sosiaaliturvaan esimerkiksi työttömyyden ja eläkkeen kannalta. (Tilastokeskus 2018, s. 7)

Yrittäjänä toimiminen voidaan jaotella toimialasta riippumatta esimerkiksi **työnantajayrittäjä** ja **yksinyrittäjä** luokkiin. Työnantajayrittäjänä toimiva työllistää itsensä lisäksi työntekijöitä ja vastaavasti yksinyrittäjällä ei ole palkattua työvoimaa. Yrittäjien määrä Suomessa on pysytellyt 300 000 hengen tuntumassa viimeisen parin vuosikymmenen ajan, vaihteluväli 290 000 – 335 000 yrittäjää. Yrittäjien osuus kaikista työllisistä on pysynyt vakaana välillä 12,0 – 13,9 prosenttia. (Tilastokeskus 2018)

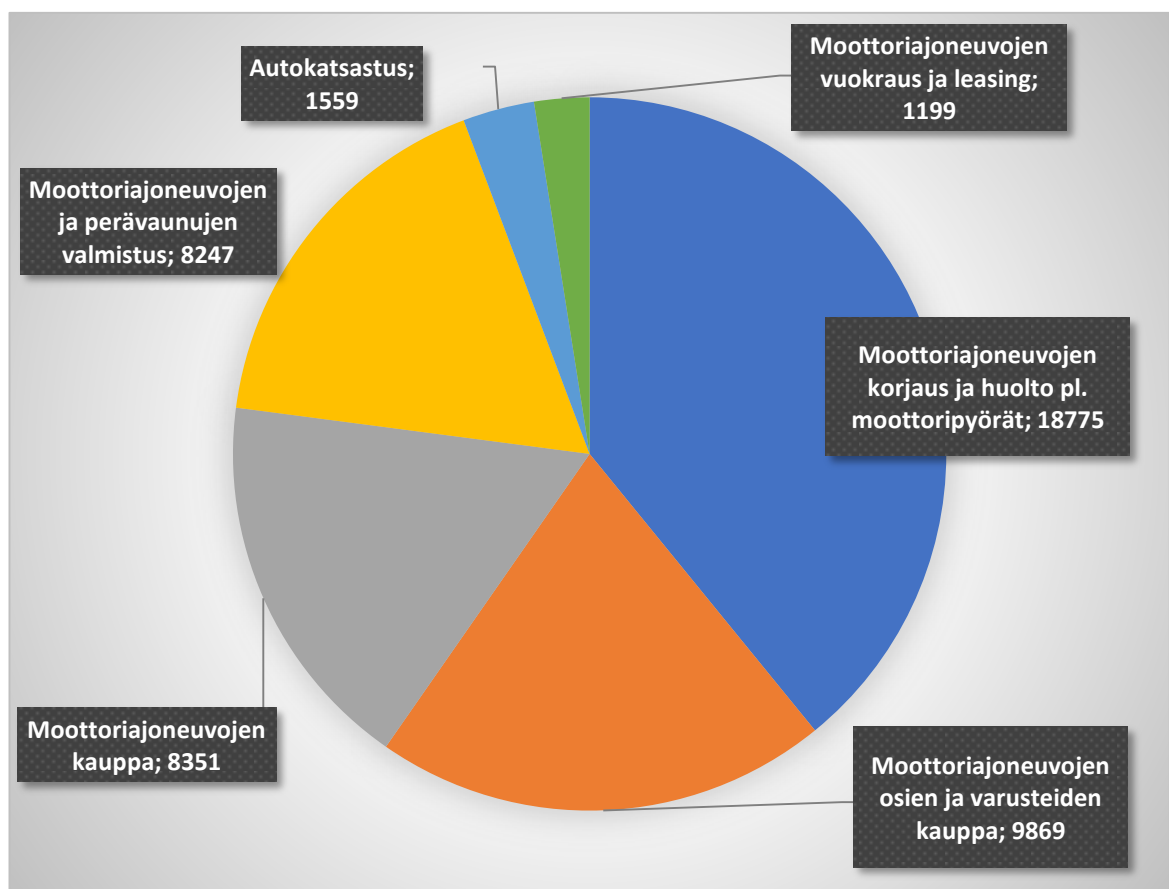
Miehet toimivat yrittäjinä naisia useammin, yrittäjänä toimi vuosina 1997-2017 vaihteluväli 15,9 – 18,2 prosenttia työllisistä miehistä. Naisten osuus yrittäjinä oli samana ajanjaksona 7,8 – 9,6 prosenttia. (Tilastokeskus 2018)

Suomessa työllistytään useimmiten palkansaajana, osuus työllisistä on yli 86 prosenttia, mutta yrittäjäyys on merkittävä työllisyyttä ylläpitävä voima. Yrittäjien osuus työllisistä on pysynyt suhteellisen vakaana kaksi vuosikymmentä, mutta yrittäjäyden sisällä on tapahtunut merkittävä rakenteellinen muutos. Tilastokeskuksen tietojen mukaan maatalousyrittäjien määrässä on tapahtunut pudotusta kahden vuosikymmenen aikana lähes puoleen, vuonna 1997 maatalousyrittäjiä oli 102 000 kun vuonna 2017 heitä oli enää 56 000 henkilöä. Työnantajayrittäjien määrä on pysynyt suhteellisen stabiilina, suuruusluokka 88 000 henkilöä. Itsensä työllistäjät ovat sen sijaan kasvava ryhmä, vuonna 1997 itsensä työllistäjiä oli 119 000, lukumäärä nousi tasaisesti koko 2000-luvun ollen korkeimmillaan 183 000 henkilöä vuonna 2016 ja väheni hieman vuodeksi 2017 ollen 171 000 itsensä työllistäjää. (Tilastokeskus 2018)

Autoalan työllistävyys

Autokaupan, autonvalmistuksen ja autokorjaamoalan muodostama autoklusteri työllistää Suomessa yli 45 000 henkilöä. Autokaupan ja autojen huolto- ja korjaustoiminnan osuus on yli 27 000 henkilöä. Moottoriajoneuvojen ja osien kauppa työllistää lähes 10 000 henkilöä. Moottoriajoneuvojen ja perävaunujen valmistus työllistää yli 8000 henkilöä. Ajoneuvojen katsastustoiminta työllistää noin 1500 henkilöä ja vuokraus- ja leasingtoiminta noin 1200 henkilöä. Autoalan työllistävä vaikutus on pysynyt suhteellisen vakaana viimeisten 10 vuoden ajalla. Autokaupan työllisyys tilanne vaihtelee hieman talouden suhdanteiden

mukaan, mutta autojen huolto- ja korjaustoiminnan vaihtelu on vähäisempää. (Tilastokeskus 2018). Autonvalmistuksella on ollut työllisyyttä nostava vaikutus viime vuosina. Uudessa-kaupungissa sijaitseva Valmet Automotive tehdas työllistää vuoden 2018 lopussa yli 4500 henkilöä (Valmet Automotive 2019). Koko Suomessa ajoneuvojen ja perävaunujen valmistuksessa työllistyi vuonna 2017 8247 henkilöä. Kuviossa 1. esitetään autoalan työlliset toimialoittain. (Tilastokeskus 2018)



Kuvio 1. Autoalan henkilöstö vuonna 2017 (Tilastokeskus 2018)

Yrittäjyys autoalalla on tyypillisesti pienimuotoista, yritykset luokiteltaisiin mikro- ja pienyrityksiin kuuluviksi. Autokaupan ja huolto- ja korjaamoalan yritykset Suomessa jakautuvat pääasiassa suuriin merkkiliikeketjuihin, jotka työllistävät toimipisteissään suurimmillaan jopa satoja työntekijöitä ja riippumattomiin pieniin yrityksiin, joissa tyypillisesti työskentelee omistajayrittäjät korkeintaan muutaman työntekijän voimin.

Tarkasteltaessa (55-64 v.) henkilöitä työnantajayrittäjistä ja itsensätyöllistäjistä huomataan molempien ryhmien olevan 25 prosenttia yrittäjien kokonaismäärästä, siis lähivuosina heillä on mahdollisuus siirtyä eläkkeelle. Lukumääränä tämä tarkoittaa 65 000 henkilöä. (Tilastokeskus 2018)

Tämä tarkoittaa sitä, että uusille yrittäjille avautuu koko ajan yrittämisen mahdollisuuksia, joko markkinaraon avautumisena, sukupolven vaihdoksina, työntekijästä yrittäjäksi siirtymisinä tai yrityskauppojen seurauksena. Omat haasteensa niin aloittavalle kuin jo olemassa olevallekin autoalan yrittäjälle muodostaa ajoneuvojen nopea tekninen kehitys, joka luo omat tarpeensa välineiden, tilojen ja osaamisen suhteen.

Motivaatio tämän diplomityön tekemiseen pohjautuu tekijän omaan työhistoriaan kolmen vuosikymmenen ajalta autoalan yrittäjänä ja nykyiseen työhön autoalan opettajana, jolloin rooliin kuuluu myös yrittäjyyskasvattajan tehtävät. Opettajana on tarve saada tietoa siitä, että onko ammatillisen toisen asteen opiskelijoilla kiinnostusta yrittäjyyteen? Koetaanko yrittäjyysopintoja ylipäätään hyödylliseksi? Kiinnostavaa on nähdä, että voiko tulosten perusteella päätellä yrittäjyysopetuksen tarpeellisuus ja hyödyllisyys sekä onko tulevaisuudessa autoalan pienyrityksiä enää ollenkaan? Tämän tutkimuksen kohderyhmässä on myös NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan osallistujia, luonnollisesti heitä kiinnostaa yrittäjyys, joten on hyvin kiinnostavaa selvittää mitä ajatuksia heillä on yrittämisestä ja tulevaisuuden suunnitelmistaan.

1.2 Tutkimuksen konteksti

Savon ammattiopisto on yksi Savon koulutuskuntayhtymän (Sakky) ylläpitämä oppilaitos. Muita koulutuskuntayhtymän oppilaitoksia ovat Savon oppisopimuskeskus ja Varkauden lukio. Toimipisteet ovat Kuopiossa, Iisalmessa, Varkaudessa ja Siilinjärvellä. Savon koulutuskuntayhtymä on maakunnallinen, kuudentoista pohjoissavolaisen kunnan omistama monialainen ja eri koulutusmuotoja sisältävä nuorten ja aikuisten koulutuksen järjestäjä ja työelämän kehittäjä. Kuntayhtymä järjestää ammatillista perus-, lisä-, oppisopimus-, työvoima- ja henkilöstökoulutusta kaikilla koulutusaloilla sekä lukiokoulutusta ja työelämän kehittämishankkeita. Vuosittain opiskelijoita on noin 17 000, henkilöstömäärä noin 830 ja toimintatuottoja noin 79 miljoonaa euroa. (Sakky 2017a). Autoalan perustutkintoa opiske-

lee noin 200 opiskelijaa vuosittain. Suuntautumisvaihtoehtoina ovat: ajoneuvoasennus, autokorikorjaus, automaalaus ja varaosamyyjä. Savon ammattiopiston autoalalla on opettajia 10 ja ammatinohjaajia 2. (Sakky 2018)

Yrittäjyys opintojen aikana

Yrittäjyyden edistäminen on yksi Savon koulutuskuntayhtymän perustehtävistä. Savon ammattiopistossa pyritään kouluttamaan opiskelijoista aktiivisia, palveluhenkisiä ja ammatistaan ylpeitä osaajia, jotka kantavat vastuunsa työtehtävistä reippaasti ja osaavat oman alansa liiketoimintaa. Opiskelijat voivat kokeilla yrittäjyyttä osana opintoja ja halutessaan suunnitella jo omaa opintojen jälkeistä yritystoimintaa. (Sakky 2018)

Opiskelijoilla on monta mahdollisuutta opiskella yrittäjyyttä opintojen aikana. Tutkintoon sisältyvien pakollisten ja valinnaisten tutkinnon osien lisäksi opiskelija voi osallistua NY 24H-leirille, jossa eri alojen opiskelijat pääsevät ideoimaan ja kehittämään liikeideaansa. Opiskelijat ovat yhdessä kokonaisen vuorokauden, jolloin he oppivat yhdessä liikeidean kehittämistä ja he kehittyvät myös vuorovaikutus- ja esiintymistaitojen osalta. (Nuori yrittäjyys 2019)

Yrittäjyyttä voi kokeilla ja oppia aidoissa tilanteissa osallistumalla NY Vuosi yrittäjänä ohjelmaan. Opiskelija perustaa yksin tai yhdessä toisten opiskelijoiden kanssa NY-yrityksen, jossa he tuottavat omia tuotteita tai palveluita myyden osaamistaan oikeilla markkinoilla oikealla rahalla. NY-yrittäjät käyvät opiskelujen aikana koko yrityksen elinkaaren läpi alkaen yrityksen perustamisesta yrityksen lopettamiseen asti, ainoastaan konkurssi jää kokematta. NY-yrittäjien tukena ja ohjaajana toimii alaa tunteva opettaja. (Sakky 2018)

Yrittäjyys-tutkinnon osa kuuluu yleensä näyttötutkintoihin omana tutkinnon osana tai se on sisällytetty muihin tutkinnon osiin. Yrittäjän ammattitutkinnon suorittamalla opiskelija voi kehittää osaamistaan yritystoiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä, olennainen osa opiskelua on oman liikeidean liiketoimintasuunnitelman laatiminen. Yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto on tarkoitettu pienten- ja keski suurten yritysten johtamisen kehittämiseen. Tutkinnon avulla opiskelija voi kehittää yrityksensä monien eri osa alueiden johtamista. (Sakky 2018)

Savon ammattiopistossa, kuten muissakin suomalaisissa toisen asteen ammattioppilaitoksissa on ollut käynnissä uusien opetus- ja toteutussuunnitelmien käyttöönotto. Uudet opetussuunnitelmat astuivat voimaan 2015. (Opetushallitus 2018)

Savon ammattiopistossa halutaan kannustaa opiskelijoita yrittäjyyteen, yrittäjyyskasvatus on yhtenä tärkeänä osana opetusta. Kuitenkaan esimerkiksi NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan ei ole ollut suuresti halukkuutta opiskelijoiden keskuudesta. Autoalallaan, johon tämä tutkimus keskittyy ei ole ollut joka vuosi NY Vuosi yrittäjänä toimintaa. Tällä tutkimuksella haluttiin selvittää syytä tähän ilmiöön, autoalalta saadut tulokset voisivat antaa kehittämisehdotuksia myös muille Savon ammattiopiston opintoaloille.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset

Diplomityön tavoitteena on tuottaa tietoa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista ja menetelmistä sekä selvittää opiskelijoiden suhtautuminen yrittäjyyteen, myös NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan osallistuneiden motiivit kiinnostavat sekä samalla selvitetään Savon ammattiopiston autoalan yrittäjyyskasvatuksen ilmapiirin tilaa.

Tutkimuksen pääkysymys on:

Kuinka Savon ammattiopiston autoalan opiskelijat suhtautuvat yrittäjyyteen?

Alakysymykset ovat:

- NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan lähtemisen vaikuttimet?
- Millaiseksi opiskelijat kokevat Savon ammattiopiston yrittäjyysmyönteisyyden?
- Kuinka yrittäjyysopintojen kiinnostavuutta voitaisi parantaa?

Tutkimuskysymysten ratkaisemiseksi laadittiin joukko haastattelukysymyksiä apukysymyksineen. Haastattelukysymyksiä käytettiin teemahaastatteluissa. Haastattelukysymykset on esitetty liitteessä 1. Tutkimus rajataan koskemaan Savon ammattiopiston autoalan opiskelijoita, teemahaastateltaviksi valittiin kymmenen autoalan perustutkinnon opiskelijaa, joista yksi oli suorittanut NY Vuosi yrittäjänä -ohjelman ja toinen oli aloittamassa NY yri-

tystään. Tutkimuksen tuloksena saadaan tietoa opiskelijoiden yrittäjyysmyönteisyydestä ja kehittämisehdotuksia, joilla voitaisiin lisätä yrittäjyysopintojen houkuttelevuutta ja opiskelijoiden yrittäjyysmyönteisyyttä.

1.4 Diplomityön rakenne

Tämä diplomityö alkaa johdannolla, jossa selvitetään tämän työn tarpeellisuus, miksi yrittäjyys on tärkeää sekä uusien yrittäjien ja yritysten merkityksellisyys. Luodaan katsaus yrittäjyyden merkitykseen työllistäjänä yleisesti sekä tarkemmin tutkittuna autoalan osalta. Johdanto osassa selvitetään myös tutkimuksen taustat, konteksti, josta tutkimus on tehty. Johdanto osan lopuksi kerrotaan tutkimuksen tavoitteet, teemahaastattelun tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaus.

Luvussa kaksi selvitetään yrittäjyyskasvatuksen määritelmää ja tarkoitusta. Tätä selvittäessä paneudutaan yrityskasvatuksen tutkimuksiin, väitöskirjoihin ja vertaisarvioituihin tieteellisiin artikkeleihin, myös aihepiirin kirjallisuuteen paneudutaan tutkimuksen teoriapohjaa rakentaessa. Tässä osassa esitellään myös yrittäjyyskasvatuksen menetelmiä, yrittäjyysopetuksen kehittämistä sekä paneudutaan opettajien yrittäjyyskasvatusta valmiuksiin ja eri tekijöihin, jotka vaikuttavat nuoren kiinnostukseen yrittäjyyttä kohtaan.

Kolmannessa luvussa paneudutaan joihinkin tekijöihin, jotka vaikuttavat siihen, että ryhtyykö yksilö yrittäjäksi vai kokeeko hän palkkatyön vieraan palveluksessa paremmaksi vaihtoehdoksi.

Neljännessä luvussa kerrotaan tämän kvalitatiivisen tapaustutkimuksen toteuttamisesta. Tutkimusmenetelmäksi valittiin teemahaastattelu, koska haluttiin olla avoimia erilaisille näkökulmille, joita teemahaastatteluissa voisi tulla esille. Tässä luvussa kerrotaan myös, miksi tämä tutkimus on aiheellinen, määritellään tutkimuksen kohderyhmä ja kerrotaan tutkimusaineiston keräämisestä teemahaastatteluin. Lopuksi paneudutaan tutkimusaineiston analysointiin sekä tutkimuksen ja tulosten luotettavuuden arviointiin.

Viides luku keskittyy tutkimuksen tuloksiin, teemahaastatteluiden tuloksia avataan ja peilataan teoriapohjaan, jota käsitellään luvuissa kaksi ja kolme. Raportti päättyy kuudennen luvun yhteenvetoon ja johtopäätöksiin.

2. YRITTÄJYYSKASVATUS

Yrittäjyyskasvatuksella nähdään olevan merkittävä rooli talouden ja yhteiskunnan hyvinvoinnin kehityksessä. Yrittäjyyskasvatus on yrittäjyyden (laajassa merkityksessä) ja kasvatuksen yhdistämistä, yrittäjyyskasvatuksen olettamuksena yrittäjyyttä käsitetään ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapana, jota voidaan oppia ja kasvatuksellisin keinoin sitä voidaan tukea. (Peltonen 2014, s. 29) Yrittäjyyskasvatuksella pyritään saamaan aikaan positiivista asennetta yrittäjyyteen ja tavoitellaan yrittäjyyden lisääntymistä yhteiskunnassa. Yrittäjyyskasvatuksella pyritään elämässä tarvittavien taitojen ja valmiuksien kartuttamiseen. Yrittäjyyskasvatus on olennainen osa oppilaitoksien opetussuunnitelmia ja sitä harjoitetaan aina alakoulusta yliopistotasolle saakka. (Möttönen & Tunkkari-Eskelinen 2019, s. 158 – 170)

Yrittäjyyskasvatus on käsitettävä laajempänä kokonaisuutena kuin vain yhtenä oppiaineena. Sen sisältämät asiat sisällytetään kunkin opettajan opettamiin oppiaineisiin ja opettaja itse määrittelee mitä yrittäjyyskasvatus merkitsee hänen opetuksessaan.

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on edistää yksilön kykyä muuttaa ideat toiminnaksi ja tehdä toiminta muiden kanssa yhteistyössä. Tavoitteena on kehittää yksilön kokonaisvaltainen asenteiden, taitojen ja elämänhallinnan kehittäminen. Tällöin se sisältää luovuuden, innovaatiokyvyn ja riskinotto- ja johtamistaitojen kehittämistä. Tämä kaikki tukee opiskelua ja työntekoa sekä antaa kykyä oivaltaa oman tulevaisuuden mahdollisuuksia. (Möttönen & Tunkkari-Eskelinen 2019, s. 158 – 170)

Järvi (2013) kertoo väitöskirjassaan, että on tärkeää, että yrittäjyyden oppiminen on sidoksissa ammatilliseen koulutukseen, jolloin se kiinnittyy omaan ammattialaan ja alueen elinkeinorakenteeseen. Lisäksi yrittäjyyden oppiminen tapahtuu parhaiten aidoissa ympäristöissä ja oikeissa toiminnoissa, joten yrittäjyyden oppimiseen olisi hyödynnettävä enemmän työssäoppimista. (Järvi 2013)

Yrittäjyyskasvatusta annetaan Suomessa esikoulusta aina korkea-asteelle saakka. Vuonna 1987 uudistunut ammatillista koulutusta koskeva lainsäädäntö sisälsi yrittäjyystietämystä lisäävän tavoitteen. Yrittäjyyskasvatus on ollut mukana perusopetuksen opetussuunnitelmissa jo vuodesta 1994 ja 1995 yrittäjyyskasvatus sisällytettiin ammatillista koulutusta

määrittäviin opetussuunnitelmiin ja ammattikorkeakouluopetusta koskeviin asetuksiin. (Opetusministeriö 2009)

2.1 Yrittäjyyskasvatuksen määritelmä toisella asteella

Yrittäjyyskasvatuksen määrittelemisen on haasteellista, aivan kuten yrittäjyydenkin. Riippuen käsitteen ymmärtämisestä, molempia voidaan tarkastella suppeassa tai laajemmassa merkityksessä. Suppeassa merkityksessä yrittäjyyskasvatuksen voidaan ajatella koskevan vain yritystoiminnan ja siihen liittyvien valmiuksien oppimista. Laajemmassa merkityksessä yrittäjyyskasvatus sisältää yritystoiminnan valmiuksien, tietojen ja taitojen lisäksi myös yrittäjämäisen asenteen ja toiminnan sekä yritteliäisyyden ja toimeliaisuuden kasvattamisen kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla.

Yrittäjyyskasvatuksen määrittelemisen toisella asteella ei ole yksiselitteistä toteaa myös Järvi (2013) väitöskirjassaan: ”Yrittäjyyskasvatusta määritellään usein yleisellä tasolla, mutta esimerkiksi päätöksenteon oppiminen osoittaa eroja eri koulutusasteilla ja toisaalta mahdollisuuksia nähdä yrittäjyyden oppiminen jatkumona. Yrittäjyyden määrittely ammatillisella toisella asteella on varsin monimutkaista, eikä sitä ole selkeästi määritelty” Järvi (2013, s. 79) määrittelee väitöskirjatutkimuksensa perusteella ”yrittäjyyden ammatillisella toisella asteella olevan tietojen, taitojen, ominaisuuksien ja toiminnan oppimista, jolloin opiskelija saa valmiudet toimia yrittäjänä. Ammatillisen toisen asteen yrittäjyyden erityispiirteenä on, että näitä valmiuksia tarkastellaan opiskeltavan alan näkökulmasta” (Järvi 2013, s. 79).

Gustafsson-Pesonen (2018) kertoo Kyrön (2006) tutkimuksesta, jonka mukaan yrittäjyyskasvatus on prosessi, yrittäjän ja yrityksen välillä. Yrittäjyyden oppimiseen Gustafsson-Pesosen mukaan Kyrö suosittelee laajaa ja pitkäjänteistä oppimisprosessia, jonka tuloksena kehittyy yrittäjämäinen toimija eli yritys ja yrittäjiä.

2.2 Yrittäjyyskasvatus ammatillisten tutkintojen perusteissa

Kaikissa ammatillisissa perustutkinnoissa on yrittäjyyteen liittyviä kursseja vähimmillään 1 ja enimmillään 34 osaamispistettä. Lisäksi kaikkiin tutkinnon osiin on sisällytetty yrittäjyyden osa. (Sakky 2017b)

Tutkinnon laajuutta ei enää määritellä opintoviikoilla vaan osaamispisteillä. Ajan mittamisen sijasta mitataan osaamista. Koko tutkinto on 180 osaamispistettä, jonka suorittamiseen ilman hyväksilukuja ja aiempaa osaamista kuluu yleensä 2,5 – 3 vuotta.

Ammatilliseen tutkintoon kuuluu 35 osaamispistettä (osp.) yhteisiä tutkinnon osia, näistä yrittäjyyskasvatusta on pakollisena yhden osaamispisteen kurssi yrittäjyys ja yritystoiminta. (Sakky 2017b)

Yrittäjyyskasvatukseen kuuluvien kurssien osaamisvaatimukset ovat:

Yrittäjyys ja yritystoiminta 1 osp.

Opiskelijan osaamisvaatimukseen kuuluu arvioida oma osaaminen ja vahvuudet, ideoida liikeideaa, arvioida mahdollisuuksiaan toimia yrittäjänä, ammatillisten verkostojen selvittäminen, liiketoiminnan kannattavuuden peruseriaatteiden ymmärtäminen sekä arvioida oman yrittäjyyden merkitystä omalle hyvinvoinnille ja Suomen kansantaloudelle. (Sakky 2017b, s.66)

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp.

Opiskelija osaa kartoittaa *oman alan* yritystoiminnan kehittämistarpeita, selvittää oman liiketoiminnan tuloksellisuuden ja oman työpanoksen vaikutuksen siihen toteuttamalla pienen projektin, tehdä kehittämis ehdotuksia uusista toimintatavoista ja muuttaa omaa toimintaansa sekä suunnitella omaa toimintaansa ja ajankäyttöään. (Sakky 2017b, s. 67)

Yrityksessä toimiminen 15 osp.

Ammattitaitovaatimuksena on, että opiskelija osaa arvioida oman alan tarjontaa ja uusien asiakkaiden löytymistä, tuotteistamisen lähtökohdista täsmentää taloudellisesti kannattavan

liikeidean ja kehittää toiminta-ajatuksen, suunnitella yrityksen toimintaa tavoitteellisesti ja asiakaslähtöisesti, tehdä yrityksen toimintaan liittyviä työtehtäviä, hankkia yhteistyökumppaneita ja rakentaa liiketoiminnan edellyttämiä verkostoja, esitellä yrityksen toimintaa erilaisissa tilanteissa, käyttää toiminnassaan apuna tieto- ja viestintätekniikkaa toimia yrityksessä osana ryhmää, mutta kykenee myös itsenäiseen toimintaan ja päätöksentekoon sekä arvioida yrityksen kehittämistarpeita. (Sakky 2017b, s. 39-42)

Yritystoiminnan suunnittelu 15 osp

Ammattitaitovaatimuksena on, että opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa arvioida oman osaamisensa tuotteistamista tai markkinoilla olevaa liiketoimintamahdollisuutta, selvittää perustettavan yrityksen liiketoimintaympäristöä ja kilpailutilannetta esittää liikeidean ja yritysmuodon laatia yritykselle liiketoimintasuunnitelman ja laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat. (Sakky 2017b, s. 33-35)

2.3 Opetus- ja Kulttuuriministeriön yrittäjyyskasvatus linjaukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) tavoitteena on lisätä kansalaisten valmiutta ja halukkuutta ryhtyä yrittäjäksi. Tähän pyritään koko koulutusjärjestelmän yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen keinoin. Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut vuonna 2017 ”Koulutuksen yrittäjyyslinjaukset 2017” yrittäjyyslinjausten tarkoituksena on suunnata, kehittää ja ohjata eri koulutusasteiden yrittäjyyden edistämisen ja yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteitä. Linjaukset toimivat konkreettisenä toiminnan arvioinnin ja kehittämisen apuna oppilaitosjohdolle, henkilöstölle sekä muille yrittäjyyskasvatustoimijoille ja antavat vinkkejä ja suunnittelun tukea käytännön työhön. (OKM 2017)

Yrittäjyyslinjausten kohderyhmänä on kasvatus-, opetus- ja koulutusalan toimijat kaikilta koulutusasteilta, koulutuksen järjestäjät ja kehittäjät, paikalliset, alueelliset ja valtakunnalliset koulutusalan päättäjät sekä yrittäjät ja yrittäjyyttä tukevat organisaatiot. (OKM 2017)

Yrittäjyyskasvatuksen linjauksiin kuuluu neljä osa-aluetta: Strateginen taso ja johtaminen pitää sisällään yrittäjämäisen toimintakulttuurin kehittämisen ja henkilöstön osaamisesta huolehtimisen sekä eri sidosryhmien yhteistyön kehittämisen. Kasvatus- ja opetushenkilöstön koulutukseen kuuluu linjaus huolehtia kaikkien opetus- ja varhaiskasvatusalan opiske-

lijoiden yrittäjyyskasvatus opinnoista sekä huolehtia opettajakouluttajien ja opettajaopiskelijoiden yrittäjyyteen tutustumisesta aidoissa ympäristöissä. Yrittäjyyttä tukeva koulutus osiossa linjauksena tarkoittaa opiskelijoiden mahdollisuutta saada haluamaansa ja tarpeellista yrittäjyyskoulutusta sekä yritysten tarpeisiin yrityksille suunnattua yrittäjyyskoulutusta. Oppimisympäristöt osiossa määrittellen yrittäjyyden oppimista mahdollistavat oppimisympäristöt ja aitojen asiakastilanteiden kokemuksellinen oppiminen. (OKM 2017)

2.4 Yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksia toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa

Yrittäjyyden oppiminen ja opettaminen

Järven (2013) väitöskirja ”Yrittäjyyden oppiminen ammatillisella toisella asteella” käsittelee yrittäjyyden oppimisen ja opettamisen määrittymistä ammatillisella toisella asteella, yrittäjyyden oppimisen ja opettamisen vaatimukset pedagogisille ratkaisuille sekä tarkastelee millaisia vaatimuksia yrittäjyysvalmiuksien oppiminen asettaa ammatillisen toisen asteen opetussuunnitelmien kehittämiseksi. Järven väitöskirjan artikkeleiden tutkimuksissa teemahaastateltiin yrittäjiä heidän käyttämistä sosiaalisista oppimisympäristöistä, tarkoituksena selvittää yrittäjien tiedonhankinta verkostot ja tiedon hyödyntäminen. Toisessa artikkelissa käsitellään opettajien kanssa käytyjä keskusteluita siitä, millaisia yrittäjyysopintoja opettajat suunnittelivat oppilaitoksen ja alueen ammatillisen alan kontekstissa. Kolmannen artikkelin aiheena on opiskelijoiden yrittäjyys oppiminen pienessä yrityksessä, tutkimusaineisto käsittää yritystoiminnan kehityskeskustelut opiskelijoiden kanssa. Neljäntenä tutkimuksena on neljän eri koulutusasteen tutkimus yrittäjyysvalmiuksien kehittymisestä. Lopuksi viidennessä artikkelissa analysoidaan edellisten artikkelien tulokset, luodaan kootusti kuvaa yrittäjyyden ammatillisuudesta ja sen oppimisesta toisen asteen näkökulmasta. Artikkelien tutkimusmenetelmänä on kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä, kolmen pohjana on tapaustutkimus, yksi on tehty teemahaastatteluna ja viides on sisällönanalyysiä edellisistä tutkimuksista. (Järvi 2013)

Yrittäjyyden oppimisen ja opettamisen vaatimuksista Järvi (2013) sai aikaisempien tutkimusten mukaisia tuloksia, ammatillisen koulutuksen yrittäjyys on erilaisia valmiuksia, tietoja, taitoja, ominaisuuksia ja toimintaa, johon oppilaitos luo säännöt, normit ja kulttuurin. Kuitenkaan Järven (2013) mukaan oppilaitosten opetuskulttuuri ja opetusjärjestelyt eivät

tue aina yrittäjyyden oppimista. Opettajan tehtäväksi Järvi (2013) näkee oppilaitoksen opetuskulttuurin, sääntöjen ja normien kyseenalaistamisen sekä yrittäjyyden opetuksen järjestämisen niin, että käytettävissä on asianmukaiset oppimisympäristöt, verkostot ja oppimismenetelmät. Yrittäjyyden oppimisen kannalta olisi tärkeää nähdä se yhteisenä, kaikille kuuluvana tehtävänä ja että yrittäjyys liittyy ammatillisessa koulutuksessa kiinteästi omaan alaan, alueen yrittäjiin ja yritystoimintaan. (Järvi 2013)

Yrittäjyyden oppimisen pedagogisiin ratkaisujen tuloksista Järvi (2013) mainitsee, että yrittäjyyttä opitaan mahdollisimman aidoissa ympäristöissä ja verkostoissa toiminnallisesti. Mahdollisuuksien havainnointi ja kokemusten reflektointi ovat tärkeässä roolissa yrittäjyyden oppimisessa ja opettajalla on tärkeä rooli johdatella opiskelijat ulkopuolisiin verkostoihin oppimaan mahdollisuuksien havainnointia ja saatavan tiedon arviointiin. (Järvi 2013)

Yrittäjyyskasvatuksen käytännöt perus- ja toisen asteen opettajilla

Ruskovaara (2014) käsitteli väitöskirjassaan ”Entrepreneurship education in basic and upper secondary education – measurement and empirical evidence” perus- ja toisen asteen yrittäjyyskasvatusta. Ruskovaaran tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja havainnoida minikäläisiä yrittäjyyskasvatuskäytäntöjä perus- ja toisen asteen opettajilla on ja kuinka he käyttävät tietämystään yrittäjyyskasvatuskoulutuksen kehittämisessä. Väitöskirja koostuu viidestä tutkimusartikkelista, joissa käsitellään opettajien yrittäjyyskasvatuksen opetuskäytäntöjä, opettajien rooleja, taustoja ja verkostoitumista sekä mittaustyökalun mallintaminen yrittäjyyskoulutuksen arviointia varten.

Tämän diplomityön tutkimuksen kannalta oleellisia tuloksia oli Ruskovaaran (2014) tutkimuksesta muun muassa seuraavat asiat: Opettajan liiketoiminta (yritystoiminta) kokemuksella oli positiivisia vaikutuksia joissakin konteksteissa. Opettajan yrittäjyyskasvatuskouluttautumisella on erittäin vahva positiivinen vaikutus yrittäjyyskoulutuksen käytäntöihin ja resurssien kohdentaminen yrittäjyyskasvatuskoulutukseen tukee vahvasti yrittäjyyskasvatusta. Opettajilla on realistinen käsitys omista yrittäjyyskasvatus osaamisestaan, yrittäjyyskasvatus osaaminen liittyy suoraan siihen, kuinka aktiivisesti he käyttävät erilaisia menetelmiä opetuksessaan. Opettajat, joilla ei ole yrittäjyyskasvatuskoulutusta käyttävät kevyempiä menetelmiä kuten keskusteluja ja valmiita materiaaleja. Useimmin käytettyjä menetelmiä olivat liiketalouteen ja yrittäjyyteen liittyvät keskustelut, jotka liittyivät opetta-

vaan aiheeseen. Yrittäjätarinoita ja muita yrittäjyyteen liittyviä materiaaleja käytettiin kohtalaisen usein. Yritysvierailuja tai yrittäjän kutsumista koululle käytetään kohtalaisen harvoin, kuitenkin useimmin mennään koulun ulkopuolelle yritysvierailulle. Opettajien yhteistyötä ja verkostoitumista yritysten kanssa tulisi edistää ja rohkaista. Yrittäjyyskilpailuihin ja yrittäjyyttä käsitteleviin oppimiskilpailuihin osallistuminen ei ole kovin tavallista kouluissa, kuitenkin tällaisia pelillisiä harjoitteita voitaisiin helposti ottaa käyttöön. Koulun sisäisessä verkostossa, opettajien yhteistoiminnalla voisi olla mahdollista organisoida opetus uudella tavalla. Tämä voisi kehittää koulun toimintakulttuuria enemmän yritteliäämmäksi. (Ruskovaara 2014)

Opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiudet

Opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiuksien kehittymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä on tutkinut väitöskirjassaan Peltonen (2014) Väitöskirja koostuu neljästä tutkimusartikkelista, joissa Peltonen käsittelee eksploratiivisella tutkimusotteella kvalitatiivisin tutkimusmenetelmin seuraavia aiheita: tiimiopetusinterventio, yrittäjyyspedagogiikan käsitteellistäminen, tutkimus eksploratiivisen tutkimusotteen käytöstä ja soveltuvuudesta sekä kollaboratiivisen oppimisen merkitys osana opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiuksien kehittymistä. Työn tarkoituksena on opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiuksien kehittymiseen liittyvien oppimisprosessien ja niiden tutkimiseen liittyvien metodologisten haasteiden ymmärtäminen ja tulkinta. (Peltonen 2014)

Peltosen (2014) tutkimuksen mukaan opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiudet näyttäytyvät ensisijaisesti opettajien valmiuksina kasvattaa ja ohjata opiskelijoita yrittäjämäiseen ajattelutapaan, suhtautumiseen ja toimintaan. Olennaista on myös, minkä merkityksen opettajat antavat yrittäjyyskasvatukselle ja toiminnalleen yrittäjyyskasvattajana. Mikäli opettaja kokee yrittäjyyskasvatuksen oleelliseksi, niin hän myös haluaa kehittää yrittäjyyskasvatusvalmiuksiaan. (Peltonen 2014, s. 126)

”Opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiudet opetustyön kontekstissa koostuvat myönteisestä asennoitumisesta yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta kohtaan ja kyvystä ymmärtää yrittäjyys laaja-alaisena työ- ja elämänorientaationa. Siihen sisältyy myös kyky soveltaa yrittäjämäistä toimintaa edistäviä opetusmenetelmiä, kyky toimia yrittäjämäisenä roolimallina, kykyä yrittäjämäisten oppimisprosessien ohjaamiseen sekä kyky yrittäjämäisten verkostojen ja oppimisympäristöjen luomiseen ja kyky omien valmiuksien ja opetustyön jatkuvaan

kehittämiseen. Yrittäjyyskasvatusvalmiudet viittaavat siten opettajien yrittäjämäisen ajattelun-, suhtautumis- ja toimintatavan kehittymiseen tarvittavien kognitiivisten eli tiedollisten, affektiivisten eli emotionaalisten ja konatiivisten eli motivaation ja tahtoon liittyvien valmiuksien kokonaisuuteen.” (Peltonen 2014 s.125)

Tutkimus NY Vuosi yrittäjänä ohjelmasta

NY Vuosi yrittäjänä -ohjelman (myöhemmin VY-ohjelma) vaikutuksia oppimiseen tutkittiin laajassa The Innovation Cluster for Entrepreneurship Education (ICEE) -tutkimushankkeessa. Tutkimushanke käynnistyi tammikuussa 2015 ja päättyi tammikuussa 2018. Tutkimustyötä johti Eastern Norway Research Institute (ENRI). Hankkeeseen osallistui kolmetoista tahoja ja organisaatiota viidestä eri Euroopan maasta. Hankkeen päätavoitteena oli analysoida yrittäjyyskasvatuksen vaikutuksia ja oppia ymmärtämään mitä tarvitaan, jotta kaikki nuoret saisivat yrittäjyyskokemuksen kouluaikaanaan, joka on Euroopan komission asettama tavoite yrittäjyyskasvatukselle. (ICEE 2018)

Tutkimuksen kohderyhmänä oli toisen asteen opiskelijoita Belgiassa, Italiassa, Latviassa, Suomessa ja Virossa. Keski-ikänsä opiskelijat olivat 17 vuotta ja opettajien sekä vanhempien keski-ikä oli 47 vuotta. Lisäksi tutkimukseen osallistui opiskelijoiden vanhempia ja liikealan henkilöitä. Yhteensä vastaajia oli 12 000. Tutkimuksen osallistuneista opiskelijoista 35 prosenttia opiskeli ammatillisissa oppilaitoksissa, 20 prosenttia teknisissä tai muissa koulutusohjelmissa ja 45 prosenttia yleissivistävissä oppilaitoksissa. Opiskelijoista 10 prosenttia oli maahanmuuttajia. Tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista 17 prosenttia valitsi VY-ohjelman (Vuosi yrittäjänä) valinnaisena kurssina ja 83 prosentille osallistuminen oli pakollista. (ICEE 2018)

ICEE tutkimushankkeen metodologiana käytettiin määrällistä tutkimusta kyselyssä, johon vastasi 11 900 henkilöä ja laadullisena tutkimuksena haastattelemalla 150 henkilöä osittain strukturoituina haastatteluina sekä henkilökohtaisissa että ryhmähaastatteluissa. Tutkimuksessa verrattiin kolmea vastaajaryhmää keskenään: opiskelijat, jotka osallistuivat vuosi yrittäjänä ohjelmaan, ja heidän opettajat ja vanhemmat, opiskelijat, jotka eivät osallistuneet vuosi yrittäjänä ohjelmaan, ja heidän opettajat ja vanhemmat sekä kontrollioppilaitosten opiskelijat, joihin tutkimushanke ei vaikuttanut, ja heidän opettajat ja vanhemmat. Opiskelijat jaettiin lisäksi Vuosi yrittäjänä ohjelmaan käytetyn ajan perusteella: yli 100 tuntia (korkea osallistumistaso) heidän osuus oli 35 prosenttia kokonaisotoksesta ja alle 100 tun-

tia (matala osallistumistaso) osuus 15 prosenttia kokonaisotoksesta sekä kolmanteen ryhmään opiskelijat, jotka eivät osallistuneet Vuosi yrittäjänä ohjelmaan, heidän osuus oli 50 prosenttia kokonaisotoksesta. (ICEE 2018)

Tutkimustuloksia NY Vuosi Yrittäjänä -ohjelmasta

Tutkimushankkeeseen osallistuminen vaikutti myönteisesti siihen osallistuneiden oppilaitosten ja opettajien suhtautumiseen yrittäjyyskasvatukseen. Tutkimuksen kaikille opettajille suunnatusta kyselystä nousee esille seuraavia väittämiä, joissa opettajat ovat vahvasti samaa mieltä. Kolme eniten pisteitä saanutta kohtaa ovat: yrittäjyyskoulutuksen tulisi keskittyä kokempohjaiseen oppimiseen (esim. miniyrittäjäohjelmat, projektit oikeiden yritysten kanssa), yrittäjyyskoulutuksen tulisi olla korkealla ammatillisen koulutuksen prioriteettien joukossa ja yrittäjyyskoulutus on hyvin relevanttia toisen asteen koulutuksessa. Tulos osoittaa selkeästi sen, että opettajien mielestä yrittäjyyskoulutus on tärkeää ja kuuluu toisen asteen opetukseen. (ICEE 2018)

Opiskelijat, jotka työskentelivät Vuosi yrittäjänä ohjelmassa yli 100 tuntia 25 viikon aikana näyttää osallistuminen tutkimukseen vaikuttaneen myönteisesti, kun taas alle 100 tuntia käyttäneiden opiskelijoiden osallistumisella ei näytä olevan vaikutusta. Tutkimusta analysoidessa huomattiin yli 100 tuntia käyttäneiden (korkea Vuosi yrittäjänä osallistumistaso) opiskelijoiden arviot esimerkiksi seuraavissa luokissa: Arvio itsensä työllistämisen kannattavuudesta, projektinhallinta, aloitteellisuus ja yrittäjähenkisyys sekä koulumenestys olevan huomattavasti korkeampia kuin matalan Vuosi yrittäjänä osallistumistason tai ei ollenkaan osallistuneilla opiskelijoilla. Edelleen korkean osallistumistason opiskelijoilla näyttää lisääntyvän kiinnostus, tieto ja taito yrityksen perustamista varten, mutta yrittäjyyteen liittyvien aikeiden osalta eroja muihin ryhmiin ei esiintynyt. (ICEE 2018)

Laadullisissa haastatteluissa opiskelijat kertoivat saaneensa Vuosi yrittäjänä ohjelman aikana runsaasti tietoa ja taitoa yrityksen perustamista ja johtamista varten. Korkean VY-osallistumistason opiskelijoilla ohjelma vahvisti monialaisesti erilaisia yrittäjyydessä, yksilö-, - ja ryhmätyöskentelyssä vaadittavia taitoja. Opiskelijat pitivät itsenäisestä työnteosta ja vastuun ottamisesta, Vuosi yrittäjä ohjelma oli heistä todentuntuisempi kuin muut hankkeet. (ICEE 2018)

Laadullisissa haastatteluissa opiskelijat, opettajat ja vanhemmat totesivat, että opiskelijoiden yleinen osaaminen, yrittäjyyden avaintaitojen ja ryhmässä työskenteleminen oli opiskelijoilla parantunut. Monet opiskelijat olivat oivaltaneet muiden oppiaineiden hyötyjä ja he olivat myös kehittäneet asennoitumista vastuullisuuteen, rohkeuteen, kärsivällisyyteen, ennakoitavuuteen ja itsenäisyyteen. Myös opettajat ja vanhemmat huomasivat itsevarmuuden ja osaamisen parantuneen. (ICEE 2018)

Vaikka yrittäjyyskasvatuksen opintoihin liitetään ennakkoluulo siitä, että se vie aikaa muilta koulutehtäviltä, niin tämän tutkimuksen mukaan Vuosi yrittäjänä ohjelmalla ei ollut kielteisiä vaikutuksia opintomenestykseen, itse asiassa aktiivisimpaan ryhmään kuuluneet paransivat opintomenestystään myös muissa opintoaineissa. Heidän arvosanansa olivat korkeampia kuin VY-ohjelmaan osallistumattomien arvosanat. Tutkimuksessa arvioidaan, että syy parantuneisiin oppimistuloksiin on se, että opiskelijat pitävät opetusta merkityksellisenä ja että opiskelijat ymmärtävät myös muiden oppiaineiden hyödyt. (ICEE 2018)

Osallistujien palaute NY vuosi yrittäjänä -ohjelmasta

Opiskelijoiden palaute NY vuosi yrittäjänä -ohjelmasta oli myönteistä. Heidän mielestään hankkeeseen sitoutuminen vaatii intohimoa, ahkeruutta ja paljon työtä, mutta he olivat erittäin sitoutuneita siihen. Suurin osa opettajista piti tosielämän kokemuksia, kuten Vuosi yrittäjänä -ohjelmaa hyvänä ja tehokkaana menetelmänä opettaa yrittäjyyttä. Opettajien mielestä Vuosi yrittäjänä -ohjelman aikana heidän ja opiskelijoiden keskinäiset suhteet muuttuivat epämuodollisemmiksi ja yhteistyöhenkisemmiksi, he myös kokivat ymmärtävänsä opiskelijoita paremmin. Opettajien halu jatkaa tämän menetelmän käyttöä on korkealla. Opettajien yrittäjyyskasvatuksen haasteena on se, etteivät monetkaan heistä tunne yrittäjyyskasvatuksen konsepteja ja työtapoja riittävästi. Opettajien yrittäjyyskasvatus koulutusta täytyisi lisätä, erityisesti pedagogista prosessia ja yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä koskien. (ICEE 2018)

Yrittäjien keskuudessa yrittäjyyskasvatusta pidetään tärkeänä, mutta koulun ja työmarkkinoiden yhteistyö on heikkoa. Yrityselämän enemmistön mielestä oppilaitokset eivät tarjoa riittävästi mahdollisuuksia yrittäjyyskasvatuksen antamiseen, mutta toisaalta enemmistö opettajista on sitä mieltä, että yrityselämä tarjoaa vain harvoin mahdollisuuksia ja tukea yrittäjyyskoulutukseen. Molemmat osapuolet ovat kuitenkin samaa mieltä siitä, että yrityselämässä oltaisiin riittävän päteviä toteuttamaan yrittäjyyskasvatusta ja että opettajien

osaaminen yrittäjyydestä on vähäisempää. Yrityselämän edustajilla on paljon annettavaa yrittäjyyskasvatukseen, mutta he myös tarvitsevat pedagogisia neuvoja opiskelijoiden kohtaamiseen. (ICEE 2018)

Tutkimuksen perusteella annetut suositukset

ICEE-tutkimuksen suositukset määrällisen tutkimuksen perusteella ovat seuraavanlaiset: Oppilaitosten täytyy varata riittävästi aikaa Vuosi yrittäjänä ohjelman parissa tehtävälle työlle, opiskelijoiden täytyy sitoutua käyttämään myös vapaa-aikaansa ohjelmassa työskentelyyn, pitkäkestoinen tekeminen ja paneutuminen on parempi kuin lyhyesti ja pinnallisesti toimiminen, ja vähintään 100 tuntia työtä lukuvuodessa yrityksen parissa työskentelyä parantaa yrittäjyyskasvatuksen tuloksia. (ICEE 2018)

Tutkimuksen suositukset päätöksentekijöille

Opetusministeriöiden tulee jatkaa koulutusuudistuksia entistä osaamiskeskeisempään oppimistapaan ja ministeriöiden tulee jatkaa yrittäjyyskasvatusstrategioiden kehittämistä ja integrointia opetussuunnitelmiin. Rehtorit toimivat yrittäjyyskasvatuksen mahdollistajina ja opettajille tarjottava koulutusta Vuosi yrittäjänä -ohjelman käyttöön ja yrittäjyyskasvatukseen. Opettajilla tulee olla riittävästi aikaa opetukseen ja heitä on kannustettava ryhmäytymiseen. Opiskelijoille tarjottava opettajien ja mentorien tukea, sekä riittävästi aikaa yrityksensä hoitamiseen. Opiskelijoiden vanhemmille on annettava tietoa yrittäjyyskasvatuksesta ja Vuosi yrittäjänä -ohjelmasta, sekä kuinka arviointimenetelmät ja oppimisprosessit toimivat. Yrittäjyyskasvatuksen laajentamiseksi yhteistyötä olisi vahvistettava eri osapuolten kesken, mentoreiden, yritysverkostojen, oppilaitoksien ja Nuori yrittäjyys -organisaatioiden välillä. (ICEE 2018)

ICEE päätöskokouksen (Marraskuu 2017) 55 opettajaa ja rehtoria 15 maasta kokosivat seuraavat suositukset, joilla yrittäjyyskasvatusta voitaisiin edistää oppilaitoksissa: Opettajien ei tule tehdä töitä yksin, opettajilla täytyy olla kumppaneita ja verkostoja sekä sisäisiä että ulkoisia aina ulkomaita myöten. Oppilaitoksen kaikkien opettajien tulee jollakin tapaa osallistua yrittäjyyskasvatukseen tai vähintäänkin tietää, mitä yrittäjyyskasvatus tarkoittaa. Tietoa yrittäjyyskasvatuksen mahdollisuuksista pitää jakaa kaikille eri oppiaineiden opettajille. Kokeneemmat opettajat voivat toimia muiden opettajien kouluttajina. Yrittäjyyskasvatuksen laajenemisen ongelmana on opettajien osaamisen puutteet, koulutuksessa tulee

hyödyntää tekemällä oppimisen metodologiaa ja koulutettavien opettajien tulisi kokeilla itse samoja tehtäviä kuin opiskelijat. Oppimiseen kannustaminen kokeilun, yrityksen ja erehdyksen kautta on tärkeää. (ICEE 2018)

Paikallisen yhteisön ja opiskelijoiden vanhempia voidaan ottaa mukaan yrittäjyyskasvatukseen, yhteisöjen jäsenet ja opiskelijoiden vanhemmat voivat toimia opiskelijoiden mentoreina. Oppilaitoksissa pitää kehittää oppimisympäristöä ja yrittäjyyskasvatus tietoisuuden levittämistä. Pyritään joustavaan tilaan ja resurssien käyttöön. Hyvien roolimallien ja alumnien käyttäminen voi motivoida sekä opiskelijoita että opettajia. Johdon tuki ja osallistuminen on tärkeää, johdon (Rehtorin) täytyy myös osallistua prosessiin ja olla tietoinen prosessien edistymisestä, tehtävistä ja saavutuksista. (ICEE 2018)

Tulokset Suomen osalta ICEE-hankkeeseen osallistumisesta

Suomen osalta ICEE-hankkeeseen osallistui viisi koulua ja 2200 suomalaista (oppilaita, opettajia, yrittäjiä ja vanhempia) Käytännön toteutuksen Suomessa toteutti Nuori Yrittäjyys ry:n ja koulujen yhteyshenkilöt (Johansen 2018). Suomen maakohtaiset tulokset jaettiin kolmeen osioon:

Yrittäjyyskasvatusta edistävät ja haittaavat tekijät

Opettajat, vanhemmat ja yrittäjät ovat samaa mieltä siitä, että rahoituksen puute on merkittävä ongelma, myös yrittäjyyskasvatuksen puutteellinen sisällyttäminen opetussuunnitelmaan koetaan todelliseksi ongelmaksi. Opettajien mielestä ajan puute on keskeinen ongelma ja vanhempien ja yrittäjien mielestä osaavan henkilökunnan puute on merkittävä tekijä. Myös opettajien koulutuksessa, koulujen johdon tuessa, paikallishallinnon/kunnan tuessa koetaan olevan puutteita. (Johansen 2018)

Suurin osa opettajista oli samaa mieltä väitteiden ”useimpien opettajien yrittäjyyskasvatusosaaminen on riittämätöntä” ja ”useimmilla opettajilla ei ole riittävästi aikaa yrittäjyyskasvatukselle” kanssa. Opiskelijoiden, opettajien, vanhempien ja yrittäjien suhtautuminen yrittäjyyskasvatukseen oli enimmäkseen positiivista. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että yrittäjillä ja liike-elämän edustajilla ei ole tarpeeksi aikaa yrittäjyyskasvatukselle.

Yhteenvedona voidaan todeta, että yrittäjyyskasvatusta pidetään tärkeänä mutta resurssien puute, lähinnä puutteet työajan ja yrittäjyysosaaminen suhteen koetaan haittaavana tekijänä. (Johansen 2018)

Oppimistulokset (miniyritysohjelmaan osallistumisen vaikutus oppilaisiin)

Suomen NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan (myöhemmin VY-aktiivisuus) osallistuneiden oppimistuloksia tarkasteltaessa havaitaan, että itsensä työllistämässä eli yrittäjyysaikamuksissa ei ole merkittäviä eroja korkean, matalan ja täysin osallistumattomien VY-aktiivisuuden välillä. Koulumenestystä tarkasteltaessa havaitaan korkean VY-aktiivisuuden omaavilla opiskelijoilla olevan selvästi korkeampi keskiarvo, vaikka opiskelumotivaatiossa ei olekaan tutkimuksen mukaan merkitseviä eroja. (Johansen 2018)

Monialaista osaamista mitattaessa havaitaan korkean VY-aktiivisuuden opiskelijoiden saavat selvästi korkeammat pisteet projektinhallinnassa, luovuudessa, itseluottamuksessa ja ryhmätyöskentelyssä kuin matalan VY-aktiivisuuden tai ei ollenkaan Vuosi yrittäjänä toimintaan osallistumattomat opiskelijat. Kyselyn itsearviointiväitteiden perusteella korkean VY-aktiivisuuden opiskelijat arvioivat itsensä kyvykkäämmiksi päätöksentekokyvystä, johtajuustaidoista, koordinoituvuudesta, neuvottelutaidoista, sitoutumisesta, esiintymistaidoista sekä aikataulujen ja projektien hallinnasta. Myös aloitekyvyn, sinnikkyuden ja motivoituvuuden suhteen korkean VY-aktiivisuuden opiskelijat saivat korkeammat pisteet kuin matalan VY-aktiivisuuden opiskelijat. (Johansen 2018)

VY-aktiivisuuden vaikutuksesta avaintaitojen kehittymiseen on selkeä, korkean VY-aktiivisuuden opiskelijoilla on korkeammat pisteet seuraavia avaintaitoja kuvaavissa mittarissa, joita olivat: suullinen viestintä äidinkielellä, kirjallinen viestintä äidinkielellä, oppimaan oppiminen, vierailta kielillä kommunikointi, tietoisuus kulttuurista ja kulttuurin ilmaisumuodot, tiede- ja teknologiataidot, matemaattinen osaaminen, aloitekyky ja yrittäjähenkisyys sekä sosiaaliset taidot. (Johansen 2018)

Vaikutukset kouluihin (ICEE-projektiin osallistumisen vaikutukset kouluihin ja opettajien kokemukset).

ICEE-hankkeessa edellytettiin, että hankkeeseen osallistuvissa kouluissa Vuosi yrittäjänäkursiin osallistuu vähintään puolet vuosikurssista. Näin kouluista tuli paljon yrittäjähengi-

sempiä. ICEE-projektin jälkeen kokeiluun osallistuneiden koulujen opettajat arvioivat yrittäjyyteen liittyvän toiminnan ja osaamisen paremmalle tasolle kuin vertailukoulujen opettajat. Vuosi yrittäjänä -ohjelmaa käyttävät opettajat ovat enimmäkseen sitä mieltä, että yrittäjyyskasvatuksen tulisi perustua kokemuspohjaiseen oppimiseen. Opettajat ovat myös sitä mieltä, että kaikkien opiskelijoiden tulisi saada vähintään yksi käytännön kokemus yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuksen tulisi olla pakollinen aine peruskoulussa. (Johansen 2018)

2.5 Opettajien rooli ja valmiudet yrittäjyyskasvatuksessa

Opettajien harjoittama yritysikasvatus käsittää useimmiten ulkoiseen yrittäjyyteen kohdistuvaa opetusta ja ohjaamista, jossa perehdytään esimerkiksi liiketoimintaan kuuluvien talouden laskentatoimien harjoitteluun tai muuhun suoranaiseen yritystoimintaan kuuluvien toimien opetteluun. Sisäisen yrittäjyyden herättelyn tulisi muutenkin kuulua ammatilliseen koulutukseen, sillä yritteliäs ja aikaansaava henkilö on haluttua tekijäainesta myös työvoimamarkkinoilla. Pahimmassa tapauksessa yrittäjyyskasvatus jää ammatillisten aineiden opettajilta kokonaan unholaan, mikäli ei ole suoranaisesti ammatillisiin opintoihin liittyvää yrittäjyyskasvatuksellista opetusmateriaalia käytettävissä.

Ruskovaara, Rytkölä, Seikkula-Leino Ikävalko ja Mattilan (2011) tutkimuksessa havaittiin, että vaikka yrittäjyyskasvatus on opettajille tuttua, niin heidän reflektoinnissa on puutteita. Tulokset osoittavat myös, että yrittäjyyskasvatus käsitetään opettajien keskuudessa erillisinä tapahtumina eikä suinkaan osana jokapäiväistä opetustyötä tai oppilaitoksen jokapäiväistä toimintaa.

Ruskovaara et al. (2011) tutkimuksen mukaan vain harva opettaja on saanut yrittäjyyskasvatukseen koulutusta, tämä aiheuttaa muun muassa sen, että opettajien on ollut vaikeuksia löytää keinoja ja sisältöjä, joilla he kykenisivät toteuttamaan yrittäjyyskasvatusta. Tämän vuoksi on pohdittava keinoja, joilla vahvistetaan opettajien yrittäjyyskasvatustaitoja. Tutkimus nosti esille myös sen seikan, että yrittäjyyskasvatuksen olemuksesta ei ole selkeää käsitystä, joten yrittäjyyskasvatus tarvitsee jäsentelyä yrittäjyysopetuksen ja opettajien yrittäjyyskasvatusosaamisen kehittämiseksi. Yrittäjyyskasvatuksesta pitää luoda tavoitteellista toimintaa, jota voidaan arvioida. Opettajilla on Ruskovaaran ym. mukaan paras lähesty-

miskulma yrittäjyyskasvatukseen ja näin ollen myös paras asema arvioida yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita, toteuttamista ja tuloksia. (Ruskovaara et al. 2011)

Euroopan komission (2008, s. 30-31) mukaan yrittäjyysopettajilla ei ole monestikaan kokemusta oikeasta yrittäjyydestä, tällöin voidaan käyttää oikeita yrittäjiä tuomaan kokemusta yrittäjyyden opetukseen. Ruskovaaran (2014) mukaan opettajat, joilla on yrittäjyystaustaa ja kokemusta pyrkivät opettamaan yritteliäämmällä tavalla kuin he, joilla on ensisijaisesti akateeminen tausta.

Opettajien kokemukset liike-elämästä, yrityksistä ja yrittäjyydestä vahvistavat positiivista asennoitumista yrittäjyyskasvatukseen sekä sen toteuttamista (Seikkula-Leino 2006, s. 75–76). Ammatillisten oppilaitosten opettajilla on ollut työelämäjaksoja, jolloin he ovat olleet samoissa työpaikoissa kuin opiskelijatkin työssäoppimassa ja näin he ovat saaneet näkökulmaa oikean yritystoiminnan todellisuudesta. Lisäksi yritysmaailmasta opetustyöhön siirtyneet entiset yrittäjät ja yritysten työntekijät tuovat arvokasta tietoa ja taitoa tullessaan. Nämä yhdessä mahdollistavat koko organisaation kehittymisen yrittäjyydestä tietävämmäksi ja yrittäjämäisemmäksi.

Keskeisiä tekijöitä opiskelijoiden yrittäjyystaitojen kehittämiseksi, joita pitäisi ottaa opetukseen ovat tiimissä ja ryhmässä toimiminen, sisäisen yrittäjyyden taidot, oppilaitososuuskunta osaaminen, riskinottokyvyn huomioiminen ja lisääminen sekä yritystoiminta osaamisen kehittäminen. Opetuksen kehittämisessä kohti yrittäjämäisempää oppimista tulisi myös huomioida oppimisympäristöjen kehittyminen, itseohjautuvuuteen ohjaaminen ja yrittäjänä toimiminen opintojen ohessa sekä yrittäjyyden linkittäminen yli oppiainerajojen. (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012)

Gustafsson-Pesonen et al. (2012) tutkimuksen mukaan opettajien opetuksessa pitäisi kantavan ideologiana olla käytännönläheisyys, yrittäjä- ja yritysysteistyö, positiiviseen yrittäjyysasenteeseen vaikuttaminen ja positiivisen ilmapiirin luominen. Ideoita, joilla opettajakoulutuksen yrittäjyyskasvatusta voitaisiin kehittää ovat: opetusmenetelmien tulisi ohjata tekemällä oppimiseen ja ongelmaratkaisukyvyyn kehittymiseen, yrittäjyysopintojen olisi oltava pakollinen osa opettajankoulutusta, oppijan omien vahvuuksien nostaminen, rohkeuteen ja luovuuteen kannustaminen ja epäonnistumisista ei tulisi rangaista. Muita tärkeitä yrittäjyyskasvatuksen muotoja ovat työelämäyhteistyö ja yrittäjiä mukaan mentoroimaan

opettajia, opettajille työelämä jaksoja ja kaikkiin oppiaineisiin opettajakoulutuksessa tulisi sisällyttää yrittäjämäistä pedagogiikkaa. (Gustafsson-Pesonen et al. 2012)

Pihkala ja Ruskovaara (2011) kertovat artikkelissaan, kuinka Fiet (2000) kuvaa millainen on hyvä yrittäjyyskasvattaja? Hän on tehokas teorian ja käytännön yhdistäjä, hän kykenee herättelemään ja osallistamaan, ja saa opiskelijat innostumaan teoriainkin opiskelemisesta. Opettajalla täytyy olla tilannetajua ja ajanhermolla oloa sen lisäksi, että hänen täytyy kyetä tuomaan teoriaan käytännön esimerkkejä, jotka kytkeytyvät opiskelijoiden kokemusmaailmaan ja ajatteluun. (Pihkala & Ruskovaara 2011; Fiet 2000)

Hytin ja O’Gormannin (2004) mukaan tehokas yrittäjyyskasvattaja on toiminnan mahdollistaja, hän toimii sekä opettajan että valmentajan rooleissa tasapainoisesti. Hänen tärkeitä ominaisuuksia tässä roolissa on oikeiden kysymysten esittäminen ja oikein mitoitettua vapauden salliminen opiskelijoille, näin hän tukee oppimista ja opiskelijat tuntevat saavansa taustatukea oppimistilanteeseen.

2.6 Yrittäjyyskasvatuksen menetelmät

Tässä luvussa tutustutaan yrittäjyyskasvatuksen menetelmiin. Opettajilla on vapaat kädet valita millä menetelmillä he harjoittavat yrittäjyyskasvatusta. Heillä on runsaat mahdollisuudet valita toteutustavat, tehdäänkö luokassa teoriaopiskelua vai mennäänkö yrityskäynnille? Tehdäänkö tiimityöskentelyä vai yksilötyötä? Opettajien on hyvä käyttää mahdollisuuttaan valita menetelmiä, jotka sopivat kulloiseenkin tilanteeseen ja ryhmään.

Yrittäjyyden opettaminen ammatillisella toisella asteella tapahtuu luontevimmin käytännönläheisillä ja opiskeltavan ammatin oppimiseen liittyvillä tavoilla. Seikkula-Leinon (2007, s. 35-37) mukaan yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa tulee näkyä yhteisöllisyys, ongelman ratkaisu, virheistä oppiminen, luovuus ja reflektointi. Menetelmiä tai työtapoja, joilla nämä tekijät toteutuvat ovat esimerkiksi yhteistoiminnallinen oppiminen, tiimioppiminen, projektityöskentely, tekemällä oppiminen, oppimispäiväkirjat, pedagoginen draama, harjoitusyrittäjyys, työelämään tutustuminen ja yritysvierailut.

Gustafsson-Pesosen ja Kiurun (2012) mukaan kansainvälisistä tutkimuksista voidaan nostaa esille muun muassa Gibb (2005), Fayolle (2007, 60), Fayolle & Gailly (2008), joiden

tutkimuksista selviää, että yrittäjyyteen oppiminen tapahtuu paremmin tekemällä kuin kuuntelemalla oppien. Yrittäjyyden oppimismenetelminä parhaiten toimii käytännönläheinen, tekemällä ja harjoitteilla oppiminen sekä tiimityöskentely.

Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoitteisessa Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo - kehittämishankkeessa selvitettiin vuonna 2011 opettajien käyttämiä työtapoja ja menetelmiä edellisen puolen vuoden aikana. Kyselyyn vastasi 166 perus- ja toisen asteen opettajaa eri puolilta Suomea. Opettajat merkitsivät neljäntoista eri työtavan ja menetelmän kohdalle niiden käyttämisen toistuvuuden. Kaikkia menetelmiä ja työtapoja käytettiin, mutta suosituimmaksi keinoiksi nousi tekemällä oppiminen, jota käytettiin päivittäin. Muita suosittuja menetelmiä oli pari- ja ryhmätyöskentely, ongelma-keskeinen oppiminen, yhteistoiminnallinen oppiminen sekä tutkiva oppiminen. Edellä mainitut olivat opetuksen osana viikoittain. (Pihkala & Ruskovaara, 2011)

Samassa kyselyssä (n=166) selvitettiin myös, kuinka yritykset, yrittäjät ja yrittäjyys näkyivät opetuksessa. Vastaajista 30,7 prosenttia ei ollut viimeisen puolen vuoden aikana käyttänyt ollenkaan yrittäjyystarinoita oppimateriaalina, opintokäyntiä yritykseen ei ollut tehnyt 51,2 prosenttia vastaajista ja 62,0 prosenttia ei ollut kutsunut yritysvierailua oppilaitokseen. Mutta näitä tuloksia leimaa variaatioiden runsaus, jokaiseen edellä mainittuun kohtaan löytyi kymmenesosa vastaajia, jotka olivat käyttäneet kyseistä menetelmää enemmän kuin kymmenen kertaa viimeisen puolen vuoden aikana. Tämän kyselyn vastaajien kesken on suuri hajonta, osa opettajista käyttää näitä työtapoja paljon, kun taas osa ei toimi yrittäjyyskasvatuksen teemojen puitteissa lainkaan. (Ruskovaara, Pihkala, Rytkölä & Seikkula-Leino 2011) Kyselyn tulokset on kuvattu taulukossa 1. n = 166. Moodin selitys: 4 = joka päivä, 3 = joka viikko, 2 = kuukausi, 1 = harvemmin ja 0 = ei koskaan.

Taulukko 1. Opettajien käyttämiä työtapoja ja menetelmiä (Pihkala & Ruskovaara 2011)

Muuttuja	Moodi
Tekemällä oppiminen	4
Pari- ja/tai ryhmätyöskentely	3
Ongelmakeskeinen oppiminen	3
Yhteistoiminnallinen oppiminen	3
Tutkiva oppiminen	3
Vertaisoppiminen, oppija toimii ”opettajana”	2
Luova ongelmanratkaisu	2
Projektityöskentely	1
Tiimioppiminen	1
Verkko-opetus	1
Oppimispäiväkirja	1
Pedagoginen draama	1
Käytännötilanteiden jäljittely (esim. simulaatio)	1
Väittely	1

Opettajien käyttämistä yrittäjyyskasvatus menetelmistä valittiin lähemmin tarkasteltavaksi: tekemällä oppiminen, harjoitusyrittäjäyys, yhteistoiminnallinen oppiminen sekä työelämässä oppiminen, yrittäjävierailut koulussa ja yritysvierailut yrityksiin. Valinta tehtiin perustellen näiden menetelmien toistuvaa ja merkittävää esiintymistä yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksissa sekä tämän diplomityön tutkimusaineistossa nämä menetelmät nousivat tärkeään osaan. Muita yrittäjyyskasvatuksen menetelmiä ovat muun muassa projektityöskentely, oppimispäiväkirjat, tiimioppiminen ja pedagoginen draama.

Tekemällä oppiminen

Tekemällä oppiminen eli toiminnasta oppiminen on ihmisen alkuperäisin tapa oppia aivan pienestä lapsesta alkaen, oppiminen tapahtuu tekemällä ja osallistumalla yrityksen ja erehdyksen kautta tai ottamalla mallia ja tekemällä perästä. (Vuorinen 2009, s. 179)

Tekemällä oppiminen ei rajoitu pelkästään kouluympäristöön vaan sitä käytetään paljon esimerkiksi työpaikoilla sisäisessä koulutuksessa, oppimistilanteet voivat olla realistisia ja konkreettisia harjoitteita. Opetusmenetelminä voidaan käyttää esimerkiksi simulointia ja demonstraatioita. (Vuorinen 2009)

Myös Seikkula-Leino (2007) mukaan tekemällä oppiminen on realistisia harjoitteita, joihin liittyy, yritä ja erehdy kokemuksia. ”Tekemällä oppimisen lähtökohdat ovat muun muassa aidot työelämän työtehtävät, simulaatiot, draamat ja leikit. Oppija siis tekee ja osallistuu, jolloin opitaan. On myös sallittava epäonnistuminen ja virheiden tekeminen. Virheiden kautta oppiminen ohjaa oppimisprosessia.” (Seikkula-Leino 2007, s. 36)

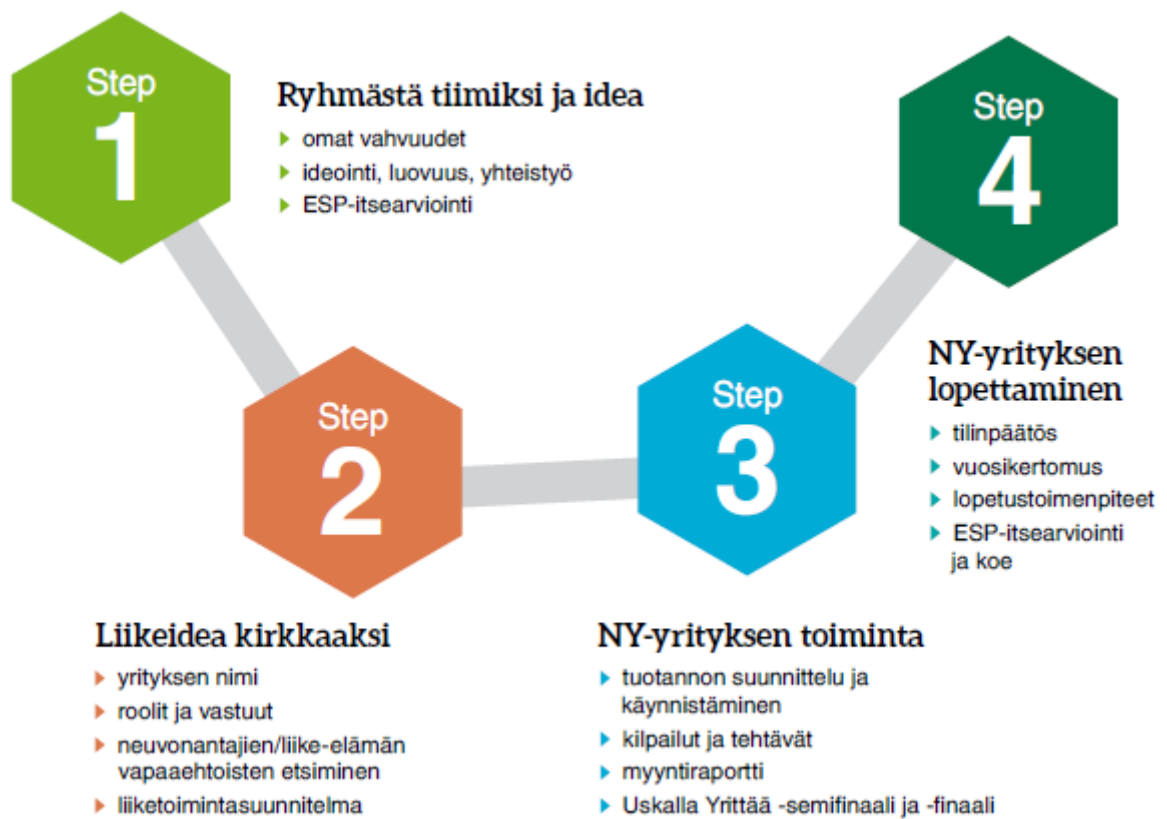
Tekemällä oppimisen tehokkuus perustuu oppijan omaan kokemukseen ja samaansa välittömään palautteeseen. Konkreettinen toiminnallisuus on taitojen hankkimiseen tai asenteisiin vaikuttamisessa erinomainen menetelmä. Yhteenvetona voidaan sanoa, että toiminnalliseen oppimiseen kuuluu tekeminen, kokeminen, vuorovaikutus ja yhteistyö. (Vuorinen 2009)

Harjoitusyrittäjyys

Yrittäjyyttä voidaan tekemällä oppimalla harjoitella turvallisesti ja ilman suurta taloudellista riskiä NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmassa. NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmassa annetaan mahdollisuus ja resurssit kokeilla oman yrityksen perustamista. NY Vuosi yrittäjänä ohjelma on erinomainen tapa kokeilla yrittäjyyttä käytännössä. Opiskelija saa Vuosi yrittäjänä ohjelmasta kaiken tarvittavan tiedon ja tuen, oppilaitoksen yrittäjyyskasvatuksesta vastuussa olevat opettajat ovat tarvittaessa neuvonantajina. Alakohtaista tukea Nuori yrittäjä saa oman ammattialansa opettajalta kaikkiin alaan liittyviin erityispiirteisiin ja vaatimuksiin. Toiminnan tavoitteena on opettaa ongelmanratkaisukykyä, oma-aloitteisuutta ja itsenäisyyttä sekä antaa yrityksen perustamiseen, toimintaan ja lopettamiseen liittyvää osaamista. (NY 2019)

NY Vuosi yrittäjänä -ohjelma on mainittu Opetus- ja kulttuuriministeriön Yrittäjyyslinjauksissa (2017) yhdeksi keinoksi toteuttaa opetussuunnitelmien mukaista yrittäjyyskasvatusta ammatillisella toisella asteella.

NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmassa on neljä vaihetta, jotka esitetään kuviossa 2. Step 1 vaiheessa opitaan yrittäjyydestä, ideoidaan liikeideaa, tunnistetaan osallistujien osaamista ja liiketoiminnan mahdollisuuksia. Step 2 vaiheessa perustetaan NY-yritys ja mallinnetaan liiketoiminta suunnitelmaa, myös perehdytään markkinointiin ja talousasioihin. Step 3 vaiheessa NY-yrityksen toiminta on jo käynnissä ja sen toimintaa kehitetään. Step 4 vaiheessa ollaan jo NY-yrityksen loppuvaiheessa. NY-yrityksen toiminta ajetaan alas ja tehdään itse arviointi omasta osaamisesta sekä suoritetaan Vuosi yrittäjänä -ohjelman teoriakoe. (NY 2019)



Kuvio 2. NY Vuosi yrittäjänä -ohjelman vaiheet (NY 2019)

Työelämässä oppiminen

Oikeassa työelämässä suoritettavat työelämässä oppimisen jaksot ovat todellisia mahdollisuuksia tutustua yrittäjyyteen, sen vaatimuksiin ja ominaispiirteisiin. Alan ammatillisen oppimisen lisäksi tulisi opiskelijoille antaa tehtäväksi huomioida yrittäjyyteen liittyviä asioita. On tärkeää, että oppilaat refleктоivat tietojaan ja kokemuksiaan.

Ammatillinen koulutus on uudistunut viime vuosina ja työelämä vaikuttaa entistä enemmän opetuksen ja oppimisen järjestämiseen. Työssäoppimista eli *työelämässä tapahtuva oppiminen* opintojaksoilla opiskelijat ovat työpaikoilla käytännön työtehtävissä työpaikkakouluttajan ohjauksessa. Oppilaitoksen tehtävänä on suunnitella ja ohjata työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Tutoropettajan tehtävänä on tukea ja valvoa työssäoppimista. Savon ammattiopiston tavoitteena on, että yli puolet opiskelusta tapahtuisi työpaikoilla. Osaamispisteitä kertyisi yhteensä yli lukuvuoden kestäväillä työelämässä tapahtuvan oppimisen jaksoilla 65-70. Näin ollen työpaikkojen vaikutusta opiskelijan käsitykseen ja asenteihin yrittäjyydestä ei voida pitää vähäisenä.

Yrittäjyyden oppimista työpaikoilla on tutkittu Järven (2013) väitöskirjassa, hänen mukaansa yrittäjyyden oppiminen työn oppimisen kontekstissa ammatillisen osaamisen kehittämisessä sopii ammatilliseen koulutukseen. Opiskelijoiden työelämäjaksot aidoissa työelämäympäristöissä opettavat toimintaoppimisen mallin mukaista ongelmanratkaisua, reflektointia ja uuden tiedon luomista. (Järvi 2013)

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen vaikutusta ammattitaidon kehittymiseen on tutkittu opetusministeriön metatutkimuksessa. Tutkimuksen perusteella toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa päästään hyviin ammattioppimisen tuloksiin kolmivuotisissa opiskeluissa, joihin sisältyy vähintään 20 opintoviikon mittaiset työpaikalla tapahtuvan oppimisen jaksot (Opetusministeriö 2009, s. 8). Ammatin vaatimien tietojen ja taitojen oppiminen tukee yrittäjyyden oppimista, sillä vahva ammattitaito antaa itseluottamusta, minäpystyvyyttä, joka on olennainen osa yrittäjämäisen asenteen kehittämisessä.

Ammatillisella toisella asteella työssäoppiminen on jo vakiintunut käytäntö ja opettajilla on hyvät suhteet työelämään, työssä oppimista voitaisiin hyödyntää enemmän myös yrittäjyyden oppimisessa, koska siinä on keskiössä toimintaoppimisen vaiheet. Opettajan tehtävänä on varmistaa, että eri osapuolet ymmärtävät yrittäjyyden oppimisen tavoitteet ja sisällöt. Opettajalta tämä vaatii hyvien suhteiden lisäksi alan ja alueen yritysten toiminnan ymmärtämisen sekä toiminnallisten oppimismenetelmien hallinnan ja oppimisen prosessiin sitoutumista, myös opettajan rooli muuttuu tiedon jakajasta oppimisen mahdollistajaksi ja oppimisympäristöjen suunnittelijaksi. Oppilaitoksen tehtävänä on riittävien resurssien järjestäminen. (Järvi 2013)

Elinkeinoelämä (yritykset) ottaa pääsääntöisesti hyvin vastaan ammatillisesta koulutuksesta tulevat opiskelijat työelämäjaksoille joko koulutussopimuksella tai oppisopimuksella. Taloustutkimus teki tammi- helmikuussa 2019 Elinkeinoelämän keskusliiton toimeksianosta kyselytutkimuksen Pk-yritysten kokemuksista yhteistyöstä ammatillisten oppilaitosten kanssa. Pk-yrityksistä 82 prosenttia oli tehnyt viimeisen kolmen vuoden aikana yhteistyötä ammatillisen oppilaitoksen kanssa. Kysymykseen ”Jos olette tehneet yhteistyötä ammatillisen koulutuksen kanssa, kuinka tyytyväinen olette yhteistyöhön?” vastasi tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen 51 prosenttia ja tyytymätön tai erittäin tyytymätön oli 7 prosenttia vastaajista. Keskiarvo asteikolla 1-5 oli 3,59. Pk-yritysten tyytyväisyyttä yhteistyöhön osoittaa myös se, että peräti 74 prosenttia Pk-yrityksistä haluaa oppilaitosten tarjoavan yrityksen tarpeisiin räätälöityjä koulutuksia. (Taloustutkimus 2019)

Kysyttäessä vastaako ammattiin valmistuneiden opiskelijoiden osaaminen yrityksen tarpeita, 22 prosenttia vastasi osaamisen tarpeita vastaavan. Ammatillisten opettajien tuntemus yritysten arjesta ja osaamistarpeista oli yritysten mielestä 23 prosentilla hyvällä tasolla ja eri mieltä oli 35 prosenttia. (Taloustutkimus 2019)

Yritysvierailut

Yritysvierailuita voidaan toteuttaa menemällä sovitusti vierailemaan yrityksiin, jossa yrityksen toimintaa esittelee yrityksen edustaja, näin opiskelijoille mahdollistuu nähdä konkreettisesti mitä yrittäjäyys on. Toinen mahdollisuus on yritysten edustajien vierailukäynnit, esitykset omakohtaisine yrittäjätarinoineen ovat hyviä kasvatuksellisiin ja opetuksellisiin tavoitteisiin liittyen. (Seikkula-Leino 2007, s. 37).

Yritysvierailuihin tulisi valmistautua etukäteen tutustumalla yrityksestä saataviin materiaaleihin. Opettaja suunnittelee vierailun tavoitteet ja sopii vierailuajankohdan sekä sisällön. Opettaja laatii myös ennakkotehtävät ja vierailun aikana täytettävän kyselylomakkeen ryhmäläisille. Vierailun jälkeen keskustellaan tapahtumasta ja koostetaan esimerkiksi raportti tai esitelmä. Vierailtavassa yrityksessä esittelijällä tulisi olla selvyys ryhmän tasosta ja vierailulle asetetuista tavoitteista. (Haukijärvi, Kangas, Knuutila, Leino-Richert & Teirasvuo 2014, s. 62)

Ruskovaaran ja Pihkalan (2014) mukaan yritysvierailut koulun ulkopuolelle ovat tavallisia kuin koululle kutsutut vierailijat yrityksistä, tämä voi selittyä sillä, että opettajilla on halua laajentaa oppimisympäristöä koulun alueiden ulkopuolelle.

Yhteistoiminnallinen oppiminen

Yhteistoiminnallisessa oppimisessa pyritään sitouttamaan oppijat yhteiseen oppimisprosessiin. Tällöin opiskelijat kantavat vastuuta sekä omasta että toisten oppimisesta. Opiskelijoihin kannustetaan jakamaan tietoaan toisille oppijoille, tämä tapahtuu usein luontevasti, kun yhdistetään nuorempia ja vanhempia opiskelijoita. Lähtökohtana on myös oppilaiden yhteistyön, vuorovaikutuksen, ongelmanratkaisutaitojen sekä asenteiden kehittäminen. (Sahlberg & Leppilampi 1994)

Jigsaw-tekniikka eli vastavuoroisen opettamisen malli on yksi tapa toteuttaa yhteistoiminnallista oppimista. Yrittäjäyys ja yrityksen johtaminen vaatii teknistä asiantuntemusta, korkeaa liiketoiminta osaamista, sosiaalista verkostoitumista sekä nöyryyttä ja sitkeyttä. Ominaisuuksia, joita harvoin kaikkia on yhdellä henkilöllä, siksi yritysten johtoryhmät yleensä koostuvat erilaisista yksilöistä, joiden vahvuudet täyttävät toisaalla ilmenevät puutteet tai heikkoudet asiantuntemuksessa. (Holloway, Tilleman, Macy, Parkman & Krause 2008)

Jigsaw on pedagoginen menetelmä yrittäjäyysopetukseen. Oppiminen tapahtuu opiskelija lähtöisesti yhteistoiminnallisesti, opiskelijat luovat ja levittävät omaa tietämystään keskustelemalla, ymmärtämisen ja tulkinnan avulla. Opiskelijoiden roolit vaihtelevat johtajasta, asiantuntijasta kuuntelijaan. Ryhmät kasvattavat kokonaisvaltaista tietämystään iteratiivisella keskustelulla, rohkaisten jokaista jäsentään lisäämään vivahteita ja tarkentamaan keskeisiä käsitteitä. (Holloway et al. 2008)

Jigsaw-tekniikka soveltuu erityisesti suuren ryhmän opiskeluun. Ensimmäisessä vaiheessa opiskelijat jaetaan pieniin ryhmiin, yhdessä pienryhmässä on yhtä monta jäsentä kuin pienryhmiä on yhteensä. Jokaiselle ryhmälle annetaan yksi oppimistehtävä tai pulma ratkottavaksi, pienryhmä keskustelee, ratkaisee pulman ja muodostaa lopputuleman. Toisessa vaiheessa pienryhmät jaetaan uudelleen siten, että jokainen uusi pienryhmä on kokoelma ensimmäisen vaiheen opiskelijoita nyt ”asiantuntijoita”. Näin jokaisessa pienryhmässä on nyt kaikkien käsiteltävien oppimistehtävien asiantuntemus. (Holloway et al. 2008)

Lopuksi vaiheessa 3 koko luokka keskustelee aiheesta ohjaajan johdolla. Tehokkaan opiskelijajohtoisen oppimiskokemuksen lisäksi Jigsaw opetusmenetelmä vahvistaa epäsuorasti menestyvän yrittäjän monia hienovaraisempia taitoja. Näitä taitoja ovat muun muassa vahvuuksien ja heikkouksien tunnistaminen, oppia järjestämään ja ilmaisemaan luotettavasti ajatuksiasi, laajentamaan yksilön teknistä asiantuntemusta ja pyrkiä kollektiivisiin tuloksiin tiimin osana. Yhteistoiminnallinen oppiminen on tehokas vaihtoehto suoralle opetukselle ja sen on osoitettu edistävän:

- a) kriittisen ajattelun valmiuksia, b) oppimisen ja ihmissuhdetoiminnan yhteistyötaitojen vuorovaikutusta, (c) teorian pohtiminen käytännössä, d) käytännön ja teorian testaaminen ongelmalähtöisissä yhteyksissä, e) aineellisen ja symbolisen kysymyksen välisen suhteen tutkimista, ja (f) ymmärrystä ongelmien erilaisista näkökulmista. (Ciardiello 1993; Tannenbaum 1996; LeBaron & Miller 2005):

3. YRITTÄJYYDEN VAIKUTTIMET

Yrittäjyys voidaan määritellä lukemattomin eri määritelmin ja teorioin. Tässä luvussa käsitellään joitakin yrittäjyyden vaikuttimia, jotka voivat olla syynä siihen, että yksilö päättää ryhtyä yrittäjäksi. Yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttaa tavallisesti vetovoimatekijät, tällöin puhutaan vetävistä (houkutteet) ja työntävistä (pakotteet) voimista:

Yrittäjyyden houkutteet: Pull-voimat

Pull-voimia ovat ulkoisia tapahtumat ja vaikutteet, jotka kannustavat yrittäjyyteen, esimerkiksi muutos markkinoilla, yleisesti pull-tekijöiden vaikutuksesta yrittäjiksi ryhtyneet ovat tyytyväisiä itsensä toteuttajia ja heillä on halu saada jotain omaa aikaan sekä mahdollisesti odotukset paremmista tuloista. (Kokkonen 2015)

Yrittäjyyden pakotteet: Push-voimat

Kun yrittäjyys on alkanut vastentahtoisesti, lähinnä ulkoisten vaikutusten ansioista, kuten työttömäksi joutumisesta, tyytymättömyydestä aiempaan työpaikkaan tai urakehitykseen, luonnehditaan yrittäjyyden syyksi tyytymättömyys aiempaan tilanteeseen. (Kokkonen 2015)

3.1. Yrittäjämäisten mahdollisuuksien tunnistaminen

Yrittäjämäisten mahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen on keskeinen osa yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintaa. Ilman yrittäjämäisten mahdollisuuksien tunnistamista ja hyödyntämistä ei synny uutta yritystoimintaa. Mahdollisuuksien tunnistaminen on tärkeää, sillä sen seurauksena voidaan luoda uusia tarpeita, palveluita, tuotteita tai vastata kilpailijoita paremmin olemassa oleviin tarpeisiin, kehittää olemassa olevaa yritystoimintaa, kasvattaa, laajentaa ja parantaa palvelua entisestään, jotka taas vaikuttavat yrityksen kilpailukykyyn ja mahdollisuuteen tehdä tulosta, joka on jokaisen yrityksen perimmäinen tarkoitus. (Hytti 2011)

Yleisimmät yrittäjämäiset mahdollisuudet ovat uuden voittoa tuottavan tuotteen esittämisen mahdollisuus markkinoille. Mahdollisuus nähdään uusina keinoina saavuttaa päämäärät, mahdollisuus on idea, joka kehittyy yritykseksi, mahdollisuus on toteuttamiskelpoiset keinot, joilla saavutetaan etuja ja yrittäjän kyky luoda ongelmaan ratkaisu on mahdollisuus. (Shane 2003)

Yrittäjämäisten mahdollisuuksien lähteitä ovat muun muassa sosiaaliset verkostot ja sosiaalinen pääoma, tietopääoma, teknologiset parannukset ja teknologian uusi soveltaminen ja hyödyntäminen tuotteeseen tai palveluun. uusien prosessien parantaminen tai uudet materiaalit, rakenteelliset muutokset. Demografiset muutokset, muutokset toimintaympäristössä, jotka vaikuttavat ajatteluun, asenteisiin ja tottumuksiin sekä markkinoiden tehottomuus voi avata mahdollisuuksia. (Tuominen 2014)

Teoreettisia näkökulmia yrittäjämäisistä mahdollisuuksista:

On olemassa erilaisia määritelmiä ja näkökulmia yrittäjämäisistä mahdollisuuksista, joista seuraavana esitellään muutamia.

Schumpeterlainen näkökulma: Yrittäjät luovat mahdollisuuksia, mahdollisuuksien lähteet voidaan löytää teknologisista, poliittisista, lainsäädännöllisistä ja sosiodemografisista muutoksista. Avainroolissa mahdollisuuksien luomisessa ovat yksilöt, jotka omien kykyjensä ansiosta pystyvät luomaan yrittäjämäisiä innovaatioita. Yrittäjillä on keskeinen rooli talouskasvun, työllisyyden ja kansantalouden hoitamisessa. Edellä mainittu mahdollistuu, koska yrittäjät luovat ja muuttavat olemassa olevan yritystoiminnan toimintatapoja. (Tuominen 2014)

Kirzneriläinen näkökulma on, että yrittäjämäisiä mahdollisuuksia on koko ajan ja kaikkialla olemassa sekä kaikkien saatavilla. Mahdollisuudet nousevat markkinoiden epätasapainosta, jotka johtuvat markkinoiden puutteista tai virheistä. Poiketen Schumpeterlaisesta näkökulmasta mahdollisuudet eivät ole yrittäjien luomia vaan ne ovat odottamassa oivaltavia ja valppaita yrittäjiä poimimaan ja hyödyntämään ne. (Tuominen 2014)

Companys ja McMullen (2007) jaottelee yrittäjämäiset mahdollisuudet seuraaviin teoreettisiin näkökulmiin: Taloudelliset, kulttuuriskognitiivisiin ja sosiaalipoliittisiin mahdollisuuksiin. Taloudellisten mahdollisuuksien näkökulma käsittää teknologiset ja markkina-

mahdollisuudet, jotka pohjautuvat erilaisiin innovaatioihin. Kulttuuris-kognitiivisiin mahdollisuudet tarkoittavat kuluttajien tai tuottajien esittämiä yrittäjämäisiä mahdollisuuksia. Sosiaalis-poliittiset mahdollisuudet ovat verkostoissa (rakenteelliset aukot). (Companys & McMullen 2007)

Järven (2013) mukaan pienessä yrityksessä toimiminen, toiminnallinen oppiminen, todellisuus ja todelliset mahdollisuudet tukevat mahdollisuuksien havaitsemisen oppimista. Toiminta, tekeminen ja reflektio ovat oppimisessa tärkeitä. Yrittäjyyden oppimisessa on keskeistä, että opiskelijat ideoivat ja etsivät aktiivisesti yrittäjämäisiä mahdollisuuksia, joita voisivat hyödyntää. Yrittäjämäisten mahdollisuuksien havaitsemisen oppimiseen voidaan liittää myös tiedon johtaminen ja verkostojen luominen sekä olemassa olevien verkostojen hyödyntäminen. Verkostoista voidaan löytää mahdollisuuksia yritystoimintaan. (Järvi 2013)

Yrittäjämäisiä mahdollisuuksia pohtiessa olisi hyvä tunnistaa myös opiskelijan omat vahvuudet, sillä vahvuudet ovat tärkeitä mahdollisuuksien tunnistamisessa ja yritysidean hahmottamisessa, samalla vahvuuksilla on myös itsetuntoa vahvistava vaikutus. Vahvuuksien tunnistamisessa olisi hyvä tarkastella niitä myös koulun ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta, esimerkiksi harrastusten kautta. Yrittäjämäisten mahdollisuuksien tunnistamista voidaan harjoitella aktiivisen ideoinnin ja vahvuuksien tunnistamisen kautta. (Hytti 2011)

Hytin (2011) mukaan yrittäjyyskasvatusta voitaisiin kehittää suunnittelemalla koulujen yrittäjyysprojektit siten, että yrittäjämäisten mahdollisuuksien tunnistaminen olisi pääosassa. Prosessin kulku olisi seuraavanlainen: Aktiivisella ideoinnilla toteutetaan uusien mahdollisuuksien löytäminen ja synnyttäminen, ja valittujen kriteerien perusteella tehtävän aktiivisen valinnan kautta päästään ideoiden hyödyntämiseen. Itse yritystoiminnan taidot kehittyvät prosessin myötä. (Hytti 2011)

3.2. Minäpystyvyys (self-efficacy)

Roolimallit, jotka vaikuttavat asenteisiin ja uskomuksiin, havaittuun minäpystyvyyteen (self-efficacy), vaikuttavat myös yrittäjyysintentioneihin vahvasti. Opitut asenteet ja käsityk-

set kuten minäpystyvyys ovat tärkeitä, sillä ne vaikuttavat yksilön käsitykseen esimerkiksi yrittäjyyden mahdollisuudesta (Krueger, Reilly & Carsrud 2000)

Bandura (1997) on määritellyt sosiokognitiivisessa teoriassaan minäpystyvyyden tarkoittavan yksilön omaa käsitystä omista kyvyistään ja suorituksistaan. Kaikkein vahvin vaikuttaja yksilön toimintaan on yksilön omat minäpystyvyyden uskomukset (Bandura 1995). Toisaalta taas myös itsetunto vaikuttaa toimintaa. Minäpystyvyys ja itsetunto ovat hyvin lähellä toisiaan, mutta milloin toimijuutta voidaan tarkastella minäpystyvyyden ja milloin itsetunnon kautta? Banduran (1997) mukaan minäpystyvyys kehittyy enimmäkseen sen perusteella, minkälaisia aiempia kokemuksia hänelle on kertynyt tilanteista ja muilta saamansa palautteen perusteella. Minäpystyvyys uskomus ei ole syntyperäistä, vaan se muodostuu aiempien kokemusten, havaintojen ja sosiaalisen vuorovaikutusten perusteella. Omakohtaisten kokemusten lisäksi yksilö voi muodostaa minäpystyvyys uskomustaan vertaamalla ja arvioimalla omaa kykyään suoriutua tehtävästä toisten suorituksiin. Bandura (1997). Minäpystyvyys vaikuttaa siihen kuinka haasteellisiin tavoitteisiin ja kuinka määrätietoisesti hän tavoittelee tavoitetta (Bandura 1989). Myös itsetunto liittyy tähän samaan ominaisuuteen, tavoitteiden asetantaan ja itsensä haastamiseen eli yksilön itsetunto vaikuttaa siihen mitä hän uskaltaa elämässään tavoitella (Keltikangas-Järvinen 2004).

Minäpystyvyyden ja itsetunnon välillä on paljon samankaltaisuuksia. Molemmissa on suuri vaikutus toisten antamilla palautteilla, sanalliset kannustukset ja rohkaisut vaikuttavat molempia vahvistavasti. Esimerkiksi toisilta saadulla palautteella on suuri vaikutus molempien ominaisuuksien vahvistumiseen. (Bandura 1997)

(Banduran (1997) mukaan itsetunto ja minäpystyvyys ovat eri ilmiöitä, Banduran (1997) mukaan minäpystyvyys voi jossakin tilanteessa tai tehtävässä olla surkea mutta sillä ei ole vaikutusta yksilön itsetuntoon, etenkin jos yksilö ei koe itsetuntonsa rakentuvan kyseisen tehtävän pohjalta. Esimerkkinä Bandura mainitsee yksilön, jolla on korkeat henkilökohtaiset tavoitteet voi olla hyvinkin ankara itseään kohtaan, koska tavoitteet ovat liian korkealla (korkea minäpystyvyys, matala itsetunto) kun taas yksilö, jolla on tavoitteet matalalla voi olla minäpystyvyys matalalla tasolla ja korkea itsetunto, koska hän ei arvota itseään saavutusten perusteella. (Bandura 1997)

3.3. Esikuvien (roolimallien) vaikutus

Roolimallien, esikuvien vaikutus opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksiin. Van Auken, Fry & Stephens (2006) ovat tutkimuksessaan selvittäneet esikuvien vaikutusta opiskelijoiden yrittäjyysintentioihin. Tutkimuksen tuloksina saatiin selville, että 35–70 prosentilla yrittäjistä on yrittäjä esikuva (Scherer, Adams, Carley & Wiebe 1989), yrittäjät jakavat käytännön kokemuksia ja tietoa opiskelijoille sekä oman perheen lapset ja muut nuoret pääsevät mukaan liiketoimintaan. Tästä seuraa, että potentiaaliset tulevaisuuden yrittäjät mieltyvät yrittäjyyteen ja omaksuvat yrittäjän maailmankuvaa (Dyer, 1994; Van Auken, Fry & Stephens 2006)

Tutkimus antaa kuvaa siitä mitkä tekijät ovat merkittäviä esikuvan vaikutuksia. Tutkimukseen vastaajien mielestä merkittäviä vaikuttimia ovat mukava elämäntapa uran tai liiketoiminnan seurauksena, merkittävät keskustelut työstä tai liiketoiminnasta sekä yritykseen mukaan ottaminen, pieniä työtehtäviä. Edellä mainitut ovat olleet merkittävimpiä positiivisesti vaikuttaneita tekijöitä. Negatiiviset asiat kuten pitkät työpäivät ja töiden kotiin tuominen eivät kyenneet kumoamaan positiivisia tekijöitä. Esikuvien elämäntyyllillä ja keskusteluilla heidän kanssaan on suurin vaikutus. (Van Auken, Fry & Stephens 2006)

Tutkimuksesta tehtyjä päätelmiä:

- > aktiivinen vuorovaikutus esikuvan ja vastaajan välillä voi tarjota positiivisia kokemuksia ja näin vaikuttaa merkittävästi uravalintaa.
- > henkilökohtainen osallistuminen esikuvan yrityksen toimintaan lapsena ja nuorena opiskelijana pieniä tehtäviä hoidellen vaikutti positiivisesti suhtautumisessa yrittäjyyteen.
- > henkilökohtaisella ohjaamisella on valtava arvo ja se voi vaikuttaa merkittävästi uravaihtoehtoihin.
- > työskentelyllä yrityksessä vastaaja saa näkemystä liiketoiminnoista, haasteista ja palkinnoista, joiden perusteella voi kiinnostua yrittäjyydestä.
- > käsitys uran vaatimuksista voi selventää urasuunnitelmia.

Tutkimuksesta saatuja huomioita yrittäjyyskasvatusta varten: rohkaisevan ohjauksen merkitys yrittäjyyteen, ohjausmahdollisuuksia kiinnostuksen herättämiseksi yrittäjyyteen, yrittäjien ohjaus/mentorointi yrittäjyyteen, vuorovaikutusmahdollisuus yrittäjien ja opiskelijoiden välillä, yrittäjyysohjelmia collegeissa ja yliopistoissa osana opetussuunnitelmia. (Van Auken, Fry & Stephens 2006)

Esikuvien vaikutusta yrittäjyyteen tutkittiin myös Bosma, Hessels, Schutjens, Van Praag & Verheul (2011) tekemässä kokeellisessa empiirisessä tutkimuksessa, joka perustui 300 yrittäjän haastatteluihin Alankomaissa. Tutkimuksessa selvisi, että 54 prosentilla yrittäjistä oli ollut roolimalli sekä ennen yrityksen perustamista, että sen jälkeen. Kolmasosa yrittäjistä kertoi, että eivät olisi perustaneet yritystä ilman roolimallia ja viidesosa väitti, etteivät olisi jatkaneet yritystä käynnistysvaiheen jälkeen ilman roolimallin vaikutusta. Roolimallin vaikutus perustuu oppimiseen esimerkin avulla, myös muut roolimallin tehtävät kuten oppimisen tukeminen, yrittäjyyden itsetehokkuuden lisääminen sekä inspiraation ja motivaation lähteenä oleminen ovat tärkeitä. (Bosma et al. 2011)

Bosma et al. (2011) tutkimuksen mukaan roolimallien (esikuvien) merkitys oli todennäköisempää henkilöillä, joilla ei ollut aikaisempaa yrittäjäkokemusta kuin heillä, joilla oli jo aikaisempaa yrittäjäkokemusta. Näin ollen esikuvat kompensoivat yrittäjähenkisen kokemuksen puutetta. Esikuvina toimivat yrittäjät löytyvät useimmiten läheltä, henkilökohtaisesti tai ammatillisten verkostojen kautta tunnettuja. Vertaisina pidettävien yrittäjien menestys vakuuttaa heidät siitä, että se on mahdollista heillekin. (Bosma et al. 2011)

Pihkala (2008) on ammattikorkeakouluun suuntautuneessa tutkimuksessaan todennut, että opiskelijat kaipaavat konkreettisia esimerkkejä yrittäjyydestä, joihin he voisivat samaistua. Esimerkit saisivat olla mieluiten samalta alalta, jolloin yrittäjyyden kytkeminen kävisi luontevammin. Myös yrittäjyysopintojen ajankohdalla on merkitystä, Pihkalan (2008) tutkimuksen perusteella yrittäjyysopinnot opintojen alkuvaiheessa on opiskelijoiden mielestä ollut virhe. Opiskelijoiden mielestä ensin tulisi kartuttaa substanssiosaamista, pohtia ja valmistella liikeideoita ja vasta sitten olisi ajankohtaista opiskella yrityksen perustamiseen ja liiketoimintaan liittyviä asioita. (Pihkala 2008)

3.4. Halukkuus yrittäjyyteen

Yrittäjäksi ryhtymisessä on vaikuttimena moniulotteinen harkinta, yrittäjyyspäätöstä tehdessä puntaroidaan omaa elämäntilannetta, omia kykyjä ja ominaisuuksia sekä yrittäjyydestä mahdollisesti koituvia hyötyjä ja haittoja verrattuna esimerkiksi palkansaajana työskentelyyn. Aina ei korkeamman tulotason tavoittelu ole suurin vaikuttimena oleva tekijä, sillä monien yrittäjien tulotaso jää palkansaajia heikommaksi, varsinkin kun suhteutetaan saatu tulo tehtyihin työtunteihin. (Kauhanen 2004; Suomen Yrittäjät 2015)

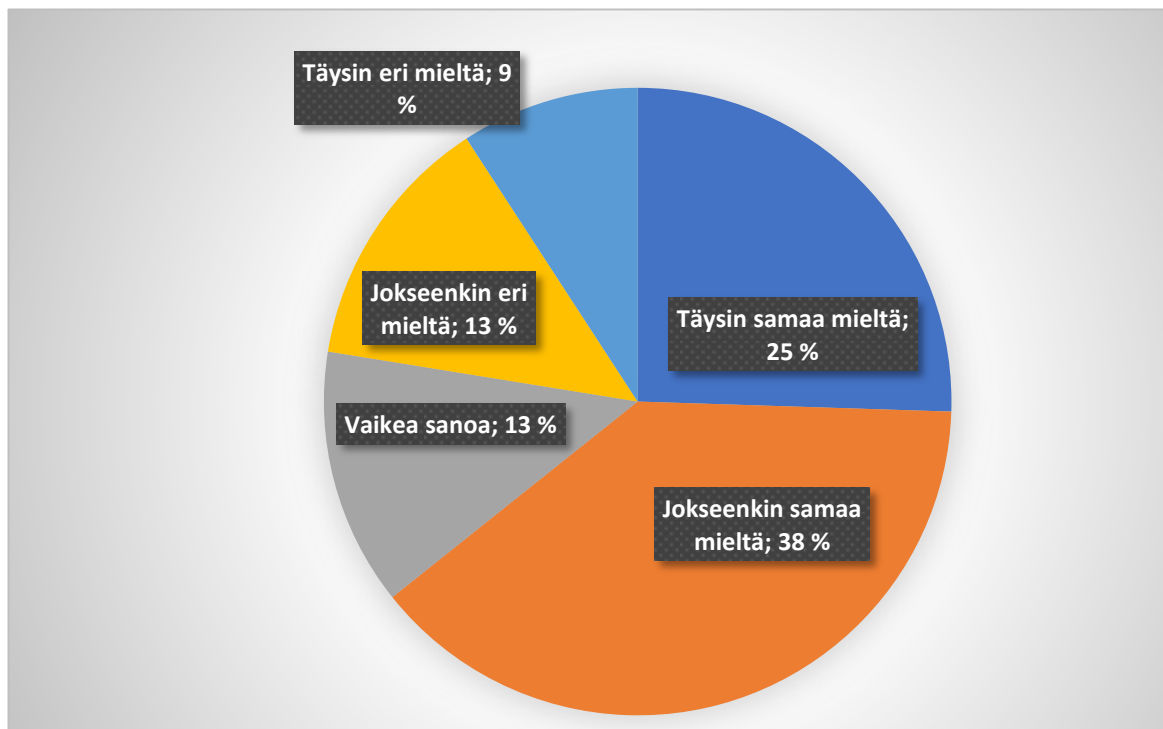
Suomalaisten halukkuus ryhtyä yrittäjäksi on muita pohjoismaalaisia heikompi ja ero yhdysvaltalaisiin on erittäin suuri. Hyytinen & Pajarinen (2005) mukaan EU:n toimeksiantona tehtävien Flash Eurobarometer -kyselyjen (Flash Eurobarometri 146) yhtenä teemana on ollut yrittäjyys ja niistä selviää yli 15-vuotiaiden EU:n kansalaisten suhtautuminen yrittäjyyteen. EU:n lisäksi oli kyselyssä ulkopuolisina valtioina mukana myös Islanti, Liechtenstein, Norja ja USA.

Kun haastateltavilta kysyttiin ”Oletetaan, että voisitte vapaasti valita eri työskentelytapojen välillä. Olisitko mieluummin yrittäjä vai työntekijä?” (Hyytinen & Pajarinen 2005, s. 4) Näin muotoiltuun kysymykseen vastanneista suomalaisista vain vajaat 30 prosenttia olisi mieluummin yrittäjä. Vuonna 2004 muissa maissa samaan kysymykseen vastanneista EU:n viidentoista maan keskiarvo oli 45 prosentin luokkaa ja Yhdysvalloissa yrittäjyyden valitsisi yli 60 prosenttia kyselyyn vastanneista. Suomalaisille ajatus ryhtyä yrittäjäksi on selvästi muita pohjoismaalaisia, eurooppalaisia ja etenkin Yhdysvaltalaisia vieraampi. (Hyytinen & Pajarinen 2005)

Valtion nuorisoasian neuvottelukunnan ja Nuorisotutkimusverkoston teettämän Nuorisobarometri 2004 -kyselytutkimuksen teemana oli yrittäjyys ja nuorten suhtautuminen yrittäjyyteen. Nuorisobarometrin otoksen kohteena ovat olleet 15 – 29 vuotiaat suomenkieliset nuoret. Tutkimuksessa on saatu seuraavia tuloksia: Nuorten asenne on kokonaisuutena suhteellisen arvostava, yrittäjyyttä pidetään vaativana mutta myös tuottavana toimintana. Nuorten yrittäjyysaikomuksia kysyttäessä 11 prosenttia suunnittelee enemmän tai vähemmän vakavasti yrityksen perustamista lähiaikoina. Kysyttäessä asiaa mahdollisesta tulevaisuuden yrittäjyydestä, onkin 24 prosenttia sitä mieltä, että se voisi olla mahdollista. Täysin poissuljettuna mahdollisuutena yrittäjyyttä pitää 12 prosenttia vastaajista. Jos kyselyn väit-

teisiin liitetään ehtoja ("Olisin valmis ryhtymään yrittäjäksi, mikäli keksisin jonkin hyvän yritysidean"), on täysin tai jokseenkin samaa mieltä 51 prosenttia vastaajista ja jos taloudellinen riski ei olisi suuri, niin se saisi 47 prosenttia vastaajista ryhtymään yrittäjäksi. Sukupuolten välinen ero ilmenee siten, että naiset ovat epäileväisempiä yrittäjyyttä kohtaan kuin miehet. 79 prosenttia naisista arvelee, että yrittäjät joutuvat yleensä tekemään liian pitkiä työpäiviä, kun miehistä tätä mieltä oli 70 prosenttia. Yrittäjyysaikomuksissa ero näkyy siten, että miehistä ei ryhtyisi missään olosuhteissa yrittäjäksi 9 prosenttia, kun naisista täyskieltäytyjien osuus on 15 prosenttia. (Hyytinen & Pajarinen 2005; Opetusministeriö 2004)

Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn Arvo- ja asennetutkimusten tietokannasta löytyy tutkimustietoa muun muassa suhtautumisesta yrittäjyyteen. Talvi 2017 tutkimuksessa esitettiin väite: "Yrittäjänä toimimiseen liittyy Suomessa niin suuria maksuja ja riskejä, että 'vain hullu' ryhtyy turvallisen palkkatyön sijasta yrittäjäksi" Väitteeseen vastanneista 18 - 25-vuotisista nuorista saatiin seuraava tulos: Täysin samaa mieltä 25 prosenttia, jokseenkin samaa mieltä 38 prosenttia, vaikea sanoa 13 prosenttia, jokseenkin eri mieltä 13 prosenttia, täysin eri mieltä 9 prosenttia. Tästä saamme tulokseksi, että EVAn Arvo- ja asennetutkimuksen mukaan selvä enemmistö (63 prosenttia) 18-25 vuotiaista nuorista ei halua yrittäjäksi, ja yrittäjäksi ryhtymiseen estettä ei näe 22 prosenttia nuorista. (Hyytinen & Pajarinen 2005; Torvi & Kiljunen 2005) Kuviossa 3. nähdään graafisesti nuorten suhtautuminen yrittäjyyteen



Kuvio 3. Vain ”hullu” ryhtyy palkkatyön sijasta yrittäjäksi (Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVA)

3.5. Motivaatiotekijät

Oppimiseen ja yrittämiseen kuuluu motivaatio tehdä asioita. Motivaatio on olosuhteiden mukaan vaihteleva voimavara, myös yrittäjyyteen ryhtymiseen liitetään motivaatiotekijät, tavallisesti puhutaan ulkoisista ja sisäisistä motivaatio tekijöistä. Motivaatio teorioita on olemassa lukuisia, tässä tutkimuksessa tehdään suppea katsaus teorioihin, keskittyen lähinnä sisäiseen motivaatioon.

Opiskelijoiden tulee kokea oppimismotivaatiota eli toimijuutta, pystyvyyttä ja merkityksellisyyttä, tämä saadaan kyvystä muodostaa selkeitä ja merkityksellisiä tavoitteita, kyvystä työskennellä muiden kanssa, vaikka olisi näkemyseroja, kyvystä löytää hyödyntämättömät mahdollisuudet sekä haasteisiin ratkaisut. (Salmela-Aro 2018)

Ulkoinen motivaatio

Ulkoinen motivaatio tarkoittaa palkkion antamaa tyydytystä tekijälle, se voi olla raha palkkaa tai vaikka esimiehen antama sanallinen tunnustus hyvin tehdystä työstä. Negatiivisessa mielessä rangaistus voi olla myös ulkoinen motivaatio. Ulkoiseksi motivaatioksi voidaan sanoa myös työttömyys, on etsittävä työtä, jolla hankitaan toimeentuloa. Ulkoinen motivaatio ei kuitenkaan ole tae sitoutuneisuudesta tai parhaasta suorituksesta. (Liukkonen, Jaakkola & Kataja 2006, s. 84-85).

Sisäinen motivaatio

Sisäinen motivaatio on organisaation ja toiminnan kannalta ulkoista motivaatiota tärkeämpi, koska tällöin tekijä toimii omasta tahdostaan. Toki ulkoinen motivaatio voi kannustaa vielä parempiin suorituksiin. Sisäisen motivaation lähteitä ovat muun muassa oman itsensä herrana oleminen, omien ideoiden toteuttaminen, vapaus ja itsenäisyys, oma osaaminen, oma päätöksenteko ja työn haasteellisuus ovat tärkeitä tekijöitä. (Liukkonen et al. 2006)

Itsemääräämisteoria

Suosituin oppimismotivaatioteoria on Salmela-Aron (2018) mukaan Ryanin ja Decin (2017) itsemääräämisteoria. Tämän teorian mukaan motivoituminen tapahtuu, kun opiskelijat voivat itse päättää ja vaikuttaa tekemisiinsä. Autonomiasta eli omasta ajattelusta tulevat sisäiset vaikuttimet ovat merkityksellisempiä kuin ulkoiset pakot tai palkkiot. (Salmela-Aro 2018)

Decin ja Ryanin (1985) itsemääräämisteoria (self-determination theory). Itsemääräämisteorian mukaan sisäinen motivaatio syntyy ja säilyy, kun kolme psykologista perustarvetta huomioidaan.

- 1) autonomian kokemus, 2) pätevyiden kokemus 3) sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kokemus.

Eli voidaan sanoa, että haluamme itse päättää elämästämme ja tekemisistämme, haluamme onnistumisen kokemuksia ja osaamisen tunnetta sekä haluamme kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta toisiin ihmisiin. Kun nämä psykologiset perustarpeet toteutuvat, koemme enem-

män sisäistä motivaatiota ja nautimme tekemisestä itsestään. Ja samalla lisääntyy myös itseohjautuvuutemme, joka on hyvin tärkeä ominaisuus varsinkin yrittäjälle.

Autonomian kokemus

Autonomian eli omaehtoisuuden kokemus tarkoittaa sitä, että ihminen on vapaa tekemään omat päätöksensä. Sisäisen motivaation syntymistä ihminen ei lähtökohtaisesti voi kokea, jos hänet on pakotettu johonkin, sen sijaan yhdessä asetetut tavoitteet lisäävät sitoutumista ja tavoitteen hyväksymistä, kun yksilöllä itsellään on päätäntä valtaa ja vapautta toteutukseen. (Deci & Ryan 1985)

Pätevyyden kokemus

Pätevyyden kokemus kuvastaa henkilön uskomusta omasta kyvykkyydestään selviytyä annetuista tehtävistä. Jotta sisäinen motivaatio voisi syttyä, täytyy ihmisen kokea pystyvänsä selviytymään annetuista tehtävistä. Pätevyyden tunne herättää synnynnäisen oppimisen halumme. Opettajana täytyy olla selvillä opiskelijan edistymisestä, jotta taito- ja osaamistaso on tasapainossa vaadittavien harjoitteiden suhteen. Mikäli opetettava asia alkaa opiskelijasta tuntua helpolta ja yksinkertaiselta, on uusi asia todennäköisesti jo opittu hyvin. Tällöin motivaation säilymiseksi on syytä nostaa vaatimustasoa taitojen ja ominaisuuksien kehittymisen mukaisesti. Positiiviset kokemukset omasta pätevyyden tunteesta vahvistavat myös positiivista minäkuvaa. (Deci & Ryan 1985)

Sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kokemus

Ihmisellä on tarve sitoutua erilaisiin ryhmiin, kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta. Itsemääräämisteorian mukaan motivaatioprosessi alkaa työpaikan ilmapiiristä, jos työpaikan ilmapiiri on tyydyttävä, niin itsemääräämismotivaatio yleensä kasvaa. Jos työ on sisäisesti motivoiva, niin sen seurauksena on yleensä työviihtyvyyden paraneminen. Tämä ilmenee siten, että hän alkaa pitää työtä tärkeämpänä tai panostaa siihen enemmän. (Liukkonen et al. 2006)

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsitellään tämän tutkimuksen toteuttamista. Tämä tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena ja tutkimuksen aineisto koostuu kymmenestä Savon ammattiopiston autoalan opiskelijoiden puolistrukturoiduista teemahaastatteluista.

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valittiin puolistrukturoitu teemahaastattelu, koska haluttiin tiettyihin teemoihin vastauksia, mutta ei haluttu rajoittaa liiaksi vastausten muotoa. Lisäksi toivottiin saatavan vastauksissa uusia näkökulmia yrittäjyyskasvatukseen. Teemahaastattelun valintaa tukee lisäksi haastateltavien suhteellisen pieni määrä, joka on vielä käsiteltävissä yksilöhaastattelun keinoin.

Teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa kysymyksiä käsitellään kohtuullisen vapaasti pidättäytyen kuitenkin valituissa teemoissa. Teemahaastattelu on strukturoidumpi kuin avoin haastattelu, sillä siinä on etukäteen laaditut teemat, joihin haastattelussa halutaan vastaukset. (Hirsjärvi & Hurme 2011)

4.2 Tutkimusongelma

Tutkimuksessa haluttiin selvittää Savon ammattiopiston autoalan opiskelijoiden suhtautumista yrittäjyysopintoihin ja saada kehittämissuhteita yrittäjyyskasvatusta varten. Haastattelukysymyksillä pyrittiin saamaan vastauksia siihen, että kokevatko opiskelijat yrittäjyysopintoja kiinnostaviksi, hyödyllisiksi ja tarpeellisiksi? Tiedossa on, että esimerkiksi Nuori yrittäjyys toimintaan on vain harvoilla halukkuutta. Johtuuko se sitten opettajien antaman vähäisen informaation ja kannustuksen vuoksi, vai onko syynä nuorten mielenkiinnon puute? NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan osallistuneilta haluttiin saada selville yrittäjyyteen lähtemisen syitä. Lisäksi haluttiin selvittää Savon ammattiopiston yrittäjyysmyönteisyyttä ja opettajien suhtautumista yrittäjyyteen opiskelijan näkökulmasta katsottuna. Näiden tutkimuskysymyksien odotettiin selviävän tutkimalla nuorten käsityksiä ja mielipiteitä yrittäjyysopetuksen suhteen.

4.3 Tutkimuksen kohderyhmä, otos ja aineistonkeruu

Tutkimuksen kohderyhmänä oli Savon ammattiopiston toisen ja kolmannen vuoden auto-korikorjaus ja automaalari opiskelijat sekä kaksi opiskelijaa ajoneuvoasentajista, joista toinen oli suorittanut NY Vuosi yrittäjänä ohjelman ja toinen oli aloittamassa sitä. Otoksen koko oli 10 opiskelijaa. Tutkimus aloitettiin määrittämällä mitä halutaan tutkia. Mitkä ovat ne kysymykset, joihin saaduilla vastauksilla saadaan selville opiskelijoiden suhtautumista yrittäjyyteen ja yrittäjyysopintoihin sekä kuinka hyvin Savon ammattiopiston autoalan henkilökunta markkinoi ja tuo esille mahdollisuutta yrittäjyysopintoihin, muun muassa NY Vuosi yrittäjänä ohjelmaan. Tämän jälkeen tutustuttiin tutkimusmenetelmään, jonka jälkeen oli vuorossa haastattelukysymysten laadinta. Kysymysten laadinnassa on tärkeää kysymysten yksiselitteisyys ja ymmärrettävyys sekä se, että kysytään juuri oikeaa asiaa, joka vastaa tutkimusongelmaan.

Tutkimuksen teemahaastattelut suoritettiin yksittäishaastatteluina. Haastattelupaikkoina olivat oppilaitoksen tilat sekä työpaikat, joissa kolmannen vuosikurssin opiskelijat olivat suorittamassa työpaikalla tapahtuvan oppimisen jaksoa.

Tutkimuksen haastattelut tehtiin syksyn ja talven 2018-2019 aikana. Haastattelun aluksi haastateltavalle kerrotaan tutkimuksen tarkoitus ja ettei se ei liity opiskelijan arviointiin tai tämän hetkiseen opetukseen millään tavalla. Haastateltavan anonymiteetti ei vaarannu tutkimuksessa, sillä vastaukset käsitellään nimettöminä. Haastateltavalta pyydetään täysin omaa näkemystä kysymyksiin.

Haastateltavien ikähaarukka oli väliltä 17 – 28 vuotta, pohjakoulutuksessa oli myös eroja. Yksi oli suorittanut ylioppilastutkinnon, osalla oli jäänyt kesken lukio-opinnot tai toisen alan ammatilliset opinnot ja loput ovat tulleet suoraan peruskoulusta ammattiopistoon.

Yrittäjyysopintojen suorittaminen opiskelijoilla oli jotakuinkin samaa tasoa. Opiskelijat olivat suorittaneet pakollisen yhden osaamispisteen yrittäjyys- ja yritystoimintakurssin ja vain muutamilla oli suoritettuna valinnainen 1 osaamispisteen yrittäjyyskurssi. Tätä laajempia yrittäjyysopintoja oli suorittanut vain NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan osallistuneet opiskelijat.

4.4 Tutkimusaineiston analysointi

Teemahaastattelut nauhoitettiin ja purettiin litteroimalla haastateltavien vastaukset vuorokauden sisällä haastattelusta. Näin toimiessa haastattelun kulku on vielä tuoreessa muistissa ja päästään mahdollisimman hyvään lopputulokseen. (Hirsjärvi et al. 2011, s. 185)

Tämän tutkimuksen analysointi suoritettiin käyttäen sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, eroja ja yhtäläisyyksiä etsien. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tarkastellaan tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002)

Sisällönanalyysilla voidaan tarkoittaa laadullista sisällönanalyysia tai sisällön määrällistä erittelyä, jotka voidaan myös jaotella aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan tai teorialähtöiseen viitekehykseen. Tässä tutkimuksessa käsitellään laadullista sisällönanalyysia, joka on tehty teorialähtöisesti.

Teorialähtöisestä tutkimuksesta puhutaan silloin, kun tutkimusaineiston analyysi perustuu jo olemassa olevaan teoriaan tai malliin. Aineiston analyysia ohjaa siis valmis malli ja tarkoituksena on usein tämän mallin tai teorian testaaminen uudessa yhteydessä. Teorialähtöinen analyysitapa on perinteinen luonnontieteellisissä tutkimuksissa käytetty analyysimalli ja siitä voidaan käyttää myös nimitystä deduktiivinen analyysi (yleisestä yksittäiseen). (Tuomi & Sarajärvi 2002)

4.5 Tutkimuksen ja tulosten luotettavuus

Koska teemahaastattelujen asetelma oli opettaja – opiskelija vuorovaikutus tilanteessa, oli hyvin tärkeää tulosten luotettavuuden varmistamiseksi selvittää opiskelijoille, että haastattelun vastaukset eivät millään tavalla vaikuta opiskelijan opiskeluun tai arviointiin missään yhteydessä. Opiskelijat olivat täysin vapaita ilmaisemaan todellisen mielipiteensä kysytyistä asioista.

Laadullisessa tutkimuksessa on arvioitava myös tutkimuksen validiteettia ja reliabiliteettia. Validiteetti eli pätevyys ilmaisee sen, miten hyvin tutkimuksessa käytetty mitta- tai tutkimusmenetelmä mittaa juuri sitä tutkittavan ilmiön ominaisuutta, mitä on tarkoituskin mitata. Toisin sanoen mittaako tutkimus sitä, mitä sen avulla on tarkoitus mitata. Tutkimusmenetelmän validiteettia voidaan tarkastella hyvin monelta kannalta; näkökulma voidaan valita tutkimusaiheen ja -otteen mukaan. Tärkeimpiä näkökulmia ovat ennuste-, tutkimusasetelma-, ja rakennevalidius. (Hirsjärvi et al. 2011, s. 187) Tämän tutkimuksen näkökulma on rakennevalidius, rakennevalidius tarkoittaa koskeeko tutkimus sitä, mitä sen on oletettu koskevan.

Reliabiliteetti eli toistettavuus tarkoittaa sitä, että tutkittaessa samaa asiaa eri menetelmin tai eri tutkijoiden voimin, saadaan sama mittaustulos. (Hirsjärvi et al. 2011, s. 186)

Luotettava tutkimus antaa alkuperäisen tutkimuksen edellytyksin toistettuna saman lopputuloksen, toistaminen voi tapahtua arvioitsijoiden välillä tai tutkimuskertojen välillä.

Tämän tutkimuksen validiusta voidaan pitää hyvänä, haastattelukysymyksiin saatiin riittävästi vastauksia, joista voitiin tehdä päätelmiä tutkimuskysymysten selvittämiseksi.

Tätä tutkimusta voidaan pitää laadullisesti luotettavana, koska tutkimukseen vastanneet olivat teemahaastatteluissa vapaaehtoisesti ja heille oli selvennyt etukäteen, että vastaukset eivät vaikuta mitenkään heidän arviointeihin eikä opiskeluun muutoinkaan.

5. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimusaineiston keruu suoritettiin haastattelemalla kymmenen Savon ammattiopiston autoalan opiskelijaa. Haastattelukysymykset (Liite 1.) laadittiin siten, että saataisiin selville opiskelijoiden näkemykset tutkimusongelmiin. Yksi opiskelija oli edellisellä lukukaudella ollut NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmassa, saattanut yrityksensä päätökseen ja valmistunut syyslukukauden päätteeksi. Yksi opiskelija oli juuri aloittamassa Nuori yrittäjä uraansa ja kahdeksan opiskelijaa ei ollut valinnut NY ohjelmaa.

5.1 Yrittäjyysopintojen kiinnostavuus

Teemahaastattelun aluksi haluttiin saada selville haastateltavan kiinnostus yrittäjyyttä ja sen opiskelua kohtaan. Haastateltavalta kysyttiin, että kuinka kiinnostavana vastaaja piti yrittäjyyttä. Opiskelijoiden mielenkiinto yrittäjyysopintoja kohtaan jakautui kolmeen suuntaan: Osaa ei kiinnostanut ollenkaan, he ajattelivat, etteivät vieraan työssä tarvitse yrittäjyysopintojen antia mihinkään. Suurempaa osaa yrittäjyysopinnot kiinnostivat jossain määrin, mutta eivät nähneet itseään yrittäjänä ainakaan lähitulevaisuudessa ja kolmantena ryhmänä olivat erittäin kiinnostuneet, jotka ajattelivat yrittäjyyttä mahdollisena työurana. Opiskelijat, jotka olivat valinneet NY Vuosi yrittäjänä -ohjelman, olivat tähtäämässä yrittäjyyteen myös koulun jälkeen.

” Noo, en tiedä silleen, oli siinä aika paljo tuommosta niinku päänvaivaa niistä kursseista, mutta kyllä se silleen varmasti hyödyllinen oli, ainakin se yks kurssi” (Op.8)

” Ei nyt kovin hirveen mielenkiintosta” (Op.2)

” Siis onhan ne ollu aina kiinnostavia, siellä on ollut tosi paljon kiinnostavia aiheita ja yleensä opettajat ovat osanneet kertoa niistä tosi paljon ja tälleen, mutta en tiedä sitten omalle kohdalle, kun valmistun, että onko se minun homma.” (Op.1)

” On ne joissain puolin ollut, kyllä sieltä uutta tietoa on saanut.” (Op.4)

Kysymykseen opiskelijan kiinnostuksesta osallistua NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan saatiin vastauksia puolesta ja vastaan. NY yrittäjyyden valinneet opiskelijat kokivat yrittäjyysopinnot erittäin kiinnostavina ja itselleen hyödyllisinä ja kysymykseen: kuinka he tulivat kiinnostuneeksi NY yrittäjyydestä ja yrittäjyydestä ylipäättänsä saatiin kahdelta opiskelijalta vastauksiksi selkeästi voimakkaan halun työskennellä omaan lukuunsa, päättää omasta tulevaisuudestaan ja työnteosta itsenäisesti sekä halun olla johtavassa asemassa. Tästä voimme päätellä sisäisen motivaation olevan näillä opiskelijoilla korkealla tasolla. Tämä noudattelee myös Ryanin ja Decin (1985) itsemääräämismotivaatioteoriaa, jossa autonomisuuden kokemus mainitaan ensimmäisenä. Myös innokkuus opiskeluun ja uuden kokemiseen ylipäättään oli opiskelijayrittäjyyden perusteena. Oman ammattialan löytyminen oli myös kimmokkeena yrittäjyyden kokeilemiseen.

” iso motivaattori, just se, että voisi olla ite omana pomosa, eikä työskennellä kenenkään alaisuudessa” (Op.9)

” Mulla ylipäättään se, kun haluan kaikki mausteet opintoihin, et kun on se kaksois-tutkinto ja kaikki muu, halusin kaikki mahdolliset mitä vaan, vaihdot ja tämmöset, halusin kun on kerta mahdollisuus niin testata... voi testata hullujakin ideoita... siis tuossa NYssä on matalan kynnyksen yritystoimintaa, oppii sen, miten yritys perustetaan ja ajetaan alas” (Op.9)

” Metallipuolelta kun siirryin autopuolelle, niin se tuntui jo ihan oikealle ratkaisulle, sitten se tuntui vielä paremmalle sitten kun rupes vielä yrittäjäksi, nuoreksi yrittäjäksi. Sitten se vielä varmistu se asia et tämä on se juttu, että tykkää olla silleen vähän niinku johtavassa asemassa, tykkään hoitaa asioita ja pistää asioita eteenpäin...” (Op.10)

Näillä kahdella opiskelijalla on minäpystyvyyden taso korkea, he eivät pelkää haastaa itseään ja he haluavat toteuttaa periksiantamattomasti omaa tietään yrittäjänä. Tämä vastaa täysin Banduran (1989) käsitystä, jonka mukaan minäpystyvyys vaikuttaa suuresti siihen kuinka haasteellisia tavoitteita henkilö asettaa itselleen ja kuinka periksiantamattomasti hän pyrkii tavoitteisiinsa.

Haastateltava (Op.9) perusti NY yrityksen, joka muutti bensiinikäyttöisiä ajoneuvoja kahden vaihtoehdoisen polttoaineen käyttäjäksi. Muutoksen jälkeen ajoneuvot voivat käyttää

etanolia ja bensiiniä eri seossuhteilla. Tämän NY yrityksen yrittäjämäinen mahdollisuus perustuu tyhjän markkinaraon löytämiseen, sillä Kuopion ympäristössä ei tällaista palvelua vielä ollut olemassa. Näiltä osin tämän yrittäjän yrittäjämäinen mahdollisuus noudattelee Kirzneriläistä näkökulmaa, sen mukaan yrittäjämäisiä mahdollisuuksia on koko ajan ja niitä nousee markkinoiden epätasapainosta, tässä tapauksessa tarjonnan puutteesta.

Toinen haastateltu NY-yrittäjä (Op.10) loi uudenlaisen toimintatavan auton katsastuksen hoitamiseksi. Hänen yritysidea oli hoitaa asiakkaan puolesta auton katsastuksessa käyttäminen, palvelu sisälsi myös mahdollisten pikkuvikojen korjauksen. Autokatsastuksessa käyttämistä tekevät myös varsinaiset, oikeat autokorjaamot oman toimintansa ohessa, pääasiallisen toiminnan ollessa kuitenkin muualla korjaamotoiminnassa. Uutta tämän NY yrittäjän konseptissa oli tämän tarpeen luominen ja palvelun markkinointi asiakkaiden suuntaan. Tämä sopii hyvin Schumpeterlaiseen näkökulmaan, jossa yrittäjät luovat mahdollisuuksia, pystyvät luomaan yrittäjämäisiä innovaatioita, luovat ja muuttavat olemassa olevan yritystoiminnan toimintatapoja.

Ammatillisen perustutkinnon yhteisten tutkinnon osien yhtenä pakollisena kurssina on yrittäjäyys ja yritystoiminta 1 osp. kurssi. Sen osaamisvaatimuksena opiskelijan kuuluu osata arvioida oma osaaminen ja vahvuudet, ideoida liikeidea, arvioida mahdollisuuksiaan toimia yrittäjänä, ammatillisten verkostojen selvittäminen, liiketoiminnan kannattavuuden peruseriaatteiden ymmärtäminen sekä arvioida oman yrittäjäyden merkitystä omalle hyvinvoinnille ja Suomen kansantaloudelle. NY Vuosi yrittäjänä ohjelmaan osallistuvat suorittavat valinnaisena tutkinnon osana yrityksessä toimiminen 15 osp. kurssin. Tämän kurssin osaamisvaatimukseen kuuluu muun muassa asiakkaiden löytäminen, tuotteistaminen ja toiminta-ajatuksen kehittäminen. Yrityksen toiminnan suunnittelu, päätöksenteko, verkostoituminen ja esille tuonti sekä tieto- ja viestintätekniikan käyttäminen eri tilanteissa. (Sakky 2017b) Molemmat opiskelijat olivat suoriutuneet hyvin näistä tutkinnon osan vaatimuksista.

Decin ja Ryanin (1985) itsemääräämisteorian (Self-Determination Theory) kohdassa autonomian kokemus (tarve) puhutaan omien päätösten ja vapauden toteuttamista itseään olevan tärkeää sisäisen motivaation synnylle. Muita itsemääräämisteorian kohtia ovat pätevyyskokemus ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kokemus. Haastateltujen NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan osallistuvien opiskelijoiden kohdalla näyttäisi Decin ja Ryanin (1985) itsemää-

räämisteorian määritelmä pitävän hyvin paikkaansa. Molemmilla NY yrittäjillä korostuu vahvasti ”oman itsensä herrana” olemisen tärkeys.

Haastateltavat Op.10 ja Op.9 toivat esille seikkoja, jotka voidaan liittää itsemääräämisteorian pätevyyden kokemukseen. Molemmat kokevat pystyvänsä hoitamaan NY yrityksen tuomat haasteet ja etenkin haastateltava Op.9 oli innostunut ryhtymään moniin tarjolla oleviin opintoihin ja tehtäviin. Yrittäjyysleirille ja kansainväliseen vaihtoon menemisessä tarvitaan sopeutumista uusiin ja vaihteleviin olosuhteisiin. Myös sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kokemus toteutuu edellä mainituissa kokemuksissa.

Opiskelijat, jotka eivät olleet valinneet NY Vuosi yrittäjänä ohjelmaa, eivät olleet ajatelleet yrittäjyyttä työurana vaan he kokivat itselleen sopivaksi työllistyä toisen palvelukseen tai opiskelutavoitteet oli asetettu matalalle tasolle.

” En, ei käynyt edes mielessä, tuota ku mä yleensä asetan mulle niinku tavoitteet aika matalalle, siitä olis tullut liikaa paineita ehkä minun tasolle.” (Op.1)

Tämän haastatellun minäpystyvyyden taso on ilmeisen matala, hän ei halua opiskelussa tavoitella todellisia kykyjään osoittavia suorituksia. Häneen sopii hyvin Banduran (1997) kuvaus yksilöstä, joka ei arvota itseään saavutustensa perusteella.

Edelleen halukkuutta yrittäjyyteen kysyttäessä, useimpien vastaukset olivat seuraavan kaltaisia:

” En oo kyllä ajatellut, että lähtisin siihen” (Op.8)

” Ei, ei yrittäjyys kiinnostaa. Enemmän teen muille töitä.” (Op.5)

Suurin osa haastatelluista opiskelijoista eivät olleet kiinnostuneita yrittäjyydestä, tämä noudattelee aiempien tutkimusten linjaa. Suomalaisten halukkuutta yrittäjyyteen tutkittaessa vain vajaat 30 prosenttia oli halukkaita siinä tapauksessa, jos olisi vapaus valita yrittäjyyden ja työntekijän roolin välillä. (Hyytinen & Pajarinen 2005) Nuorisobarometri 2004 -kyselytutkimuksessa 15 – 29 vuotiaat suomenkielisten nuorten yrittäjyysaikomuksia kysyttäessä vastasi myönteisesti 11 prosenttia ja kysyttäessä yrittäjyyden mahdollisuutta tulevaisuudessa vastasi myönteisesti 24 prosenttia nuorista. (Opetusministeriö 2004)

5.2 Yrittäjyysopintojen hyödyllisyys

Kuinka hyödylliseksi opiskelija on kokenut yrittäjyysopinnot? Tätä kysyttiin toisessa kysymyksessä. Kuinka haastateltava on kokenut hyötyneensä yrittäjyysopinnoista, tähän vaikuttaa myös opiskelijan kiinnostus aihetta kohtaan. Henkilö, joka on kiinnostunut, yleensä myös oppii asioita ja näin ollen kokee myös hyötyneensä opiskelusta. Opiskelijat, jotka eivät ole kiinnostuneet yrittäjyydestä, eivät ole myöskään kokeneet yrittäjyysopintoja kovinkaan hyödyllisiksi. Opiskelumenetelmät myös vaikuttavat opiskelijan suhtautumiseen, yleisesti tekemällä oppiminen on toimivaksi koettu oppimismenetelmä toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa (Pihkala & Ruskovaara 2011; Vuorinen 2009; Seikkula-Leino 2007).

” Se on vähän siinä ja siinä, että onhan siinä jotakin hyötyä ja sitten on taas, että ei. Ei oikeasti sitten mittään semmosta mitä tarviis oman elämän aikana, jos ei lähde omaa yritystä perustamaan.” (Op.2)

” Kyllä jos niinku tuota suunnittelis, että lähtis yrittäjäksi varmaan niinku ossois ainakin kahtoo niitä eri vaihtoehtoja, että mistä hakkee rahoitusta.” (Op.8)

” Joo, on kerrottu aika riittävästi, siellä on kerrottu mitä kaikkea kannattaa ensimmäisenä miettiä, jos vaikka yrittäjäksi.” (Op.4)

” Joo siis todella paljon hyötyä ollu, että varsinkin sit ois ollu vielä enemmän hyötyä varmasti, jos olisin ollu nuorempi mutta minäkiin oon jo 24, helmikuussa täytän.” (Op. 10)

” Mulle on vähän nuo opiskelut silleen tavallaan turhaa, että mulle ei jää opiskelusta päähän paljoo... mutta sitten tekemällä minä opin, semmonen penkillä istuminen ja opettajan kuunteleminen siitä ei hirveesti minulle jää... Tekemällä minä opin nopeasti ja jää hyvin mieleen... siinä NY yrittäjänä sai tehdä ja oppia uutta, oppia niinku tekemällä uutta, sitten vielä kun taustalla oli se apu sitten että, tuli uus asia niin sai sitten apua siihen.” (Op.10)

Toisen asteen ammatillisen oppilaitoksessa hyvin toimiva opetusmenetelmä on tekemällä oppiminen, kuten haastateltava Op.10 edellä totesi. Tätä havaintoa tukee myös useat kansainväliset tutkimukset esimerkiksi Gibb (2005), Fayolle (2007), Fayolle & Gailly (2008),

joiden tutkimuksista selviää, että yrittäjyyteen oppiminen tapahtuu paremmin tekemällä kuin kuuntelemalla oppien. Yrittäjyyden oppimismenetelminä parhaiten toimii käytännönläheinen, tekemällä ja harjoitteilla oppiminen sekä tiimityöskentely. Myös Suomessa on tutkittu opettajien käyttämiä menetelmiä esimerkiksi Ruskovaaran ja Pihkalan (2011) tekemässä tutkimuksessa, jossa tekemällä oppiminen oli käytetyin menetelmä.

Saman kaltaiseen tulokseen päästiin myös The Innovation Cluster for Entrepreneurship Education (ICEE 2018) -tutkimushankkeen kyselyissä, joissa kävi selkeästi ilmi, että opettajien mielestä yrittäjyyskoulutuksen tulisi keskittyä kokempohjaiseen oppimiseen, kuten esimerkiksi miniyritykset ja projektit oikeiden yritysten kanssa. Muita opettajilta selkeästi kannatusta saaneita asioita olivat: yrittäjyyskoulutuksen tulisi olla korkealla ammatillisen koulutuksen prioriteettien joukossa ja yrittäjyyskoulutus on hyvin relevanttia toisen asteen koulutuksessa. Tulos osoittaa selkeästi sen, että opettajien mielestä yrittäjyyskoulutus on tärkeää ja kuuluu toisen asteen opetukseen. Yrittäjyysopinnot koettiin hyödylliseksi myös NY yrittäjyyden valinneiden opiskelijoiden keskuudessa.

5.3 Yrittäjyysoppiminen työssäoppimisjaksoilla

Opiskelijat siirtyvät ammatillisessa koulutuksessa perustaitojen opetteluun jälkeen työpaikoille työelämässä oppimiseen, nämä työelämässä oppimisen jaksot on tarkoitettu jo olemassa olevien taitojen harjaannuttamiseksi ja uusien taitojen opetteluun sekä työelämän pelisääntöjen omaksumiseen. Yritykset ottavat pääsääntöisesti hyvin vastaan ammatillisesta koulutuksesta tulevat opiskelijat työelämässä oppimisen jaksoille (Taloustutkimus 2019). Työelämässä oppimisjaksojen aikana on myös hyvä tilaisuus tutustua yritysten toimintoihin ja oppia yrittäjyyteen liittyviä asioita. Myös Järven (2014) mukaan yrittäjyyden oppiminen tapahtuu parhaiten aidoissa ympäristöissä ja oikeissa toiminnoissa. Ulkoiseen ja sisäiseen yrittäjyyteen liittyviä asioita työelämässä oppija voi työpaikalla oppia seuraamalla yrityksen työntekijöiden toimia.

Useimmat haastateltavat eivät olleet ajatelleet tekemisiään kummankaan yrittäjyysmäärittelmän kautta, vaan työpaikalla tapahtuva oppiminen oli otettu puhtaasti alan käytännön osaamisen oppimisena. Joillekin opiskelijoille oli vahvistunut oma käsitys yrittäjyysintentiona vahvistavasti tai päinvastoin.

” Ei sinällään oo hirveästi ollu mitenkään, täällä nyt on vaan tätä työtä tehty ...ei silleen yrittäjyyteen liittyvää oo ollut.” (Op.8)

”Ei kyllä oo ollut” (Op.2)

” Siellähän korjaamolla ei oikein muuta kuin keskitytään tekemään työ mitä isommat herrat antaa... mutta jos olisin ensin lähtenytkin tähän NY hommaan ja sitten työharjoitteluun, ni olis sitten ollut ihan eri näkökanta sitten siihen tekemiseen.” (Op.10)

Haastateltaville oli työelämässä oppiminen näyttäytynyt enimmäkseen vain oman ammattialan osaamisen kartuttamisena. Mutta ammatin vaatimien tietojen ja taitojen oppiminen tukee myös yrittäjyyden oppimista, sillä vahva ammattitaito antaa itseluottamusta ja minäpystyvyyttä, jotka ovat olennainen osia yrittäjämäisen asenteen kehittymisessä.

Yrittäjyysopintojen ajankohdalla voi olla merkitystä, sillä Pihkalan (2008) tutkimuksen mukaan opiskelijat halusivat ensin kartuttaa substanssiosaamistaan, sekä pohtia ja valmistella liikeideoita, vasta sitten olisi varsinaisten yrityksen perustamiseen ja liiketoimintaan liittyvien opiskelujen aika.

Substanssiosaamisen lisääntyminen kohentaa myös itsemääräämisteoriassa mainittua pätevyyden kokemusta, uskoa omiin kykyihin selviytyä tehtävästä. Sisäisen motivaation ja oppimisen halun syntymiselle on tärkeää saada onnistumisen, pätevyyden kokemuksia. (Ryan et. al. 1985)

” Siis joo, kyllähän siitä uutta näkökulmaa tuli, kun kävi siellä työharjoittelussa... Sen ainakin huomasin, että en minä ainakaan tämän alan yrittäjän hommiin välttämättä haluais, no se vähän riippuu, se tuota kyllähän yrittäjiä on erilaisia tälläkin alalla, voi yrittää eri tavoilla.” (Op.1)

Haastateltava Op. 1 oli kokenut työssäoppimisjakson yrittäjyyshaluja negatiivisesti vahvistavana kokemuksena. Hän ei halua työskennellä ainakaan autokorjaamoalan yrittäjänä. Toisaalla taas haastateltavalle Op. 9 työssäoppimisjakso on tuonut näkemyksen, että hän haluaa työskennellä itsenäisenä yrittäjänä:

” päällimmäisenä se, että haluaa työskennellä itelle eikä kellekkään muille, se on se päällimmäinen ajatus...” (Op.9)

Autonomian kokemus on haastateltavalle Op. 9 tärkeä asia. Kuten Ryanin ja Decin (1985) itsemääräämisteoria määrittelee.

5.4 Yrittäjyysoppimisen markkinointi Sakkyyssa

Yrittäjyysopintojen markkinoinnin onnistumista Savon ammattiopistossa haluttiin selvittää kysymällä haastateltavalta, että kuinka hyvin yrittäjyyttä ja sen opiskelua tuodaan esille Savon ammattiopiston henkilökunnan toimesta. Opinto-ohjaajat ja yrittäjyyskasvatuksesta vastaavat henkilöt ovat avainasemassa yrittäjyysopintojen esille tuomisessa. Yrittäjyysopintoja markkinoidaan erilaisin keinoin koulun yleisissä tiloissa ja yleensä ne myös huomataan. Opinto-ohjaajat ja yrittäjyyskasvatuksesta vastaavat opettajat ovat kertoneet yrittäjyyspolusta ja Vuosi yrittäjänä ohjelmasta opiskelijoille. Yrittäjävierailut koulussa ovat olleet opiskelijoille ”herättäviä” tapauksia, sen sijaan Savon ammattiopiston autoalan henkilökunnalta opiskelijat eivät ole saaneet markkinointia ja kannustusta yrittäjyysopintoihin ja NY toimintaan. Kuitenkin kun opiskelija aloitti NY yrityksen, oli autoalan opettajilta tullut kannustusta ja tukea yrityksen pyörittämiseen.

Vastauksista huomataan selvästi, että oppilaitostasolla yrittäjyysopintoja on tuotu esille opiskelijoille ja tarjottu mahdollisuuksia. Opintojenohjaajat ja yrittäjyyskasvatuksesta vastaavat ovat olleet aktiivisia, sen sijaan autoalan ammatillisilla opettajilla voisi olla enemmänkin aktiivisuutta asiaan.

” Kyllä on koetettu” (Op.2)

” Kyllähän ne sitä mainostaa tosi paljon tuolla Pressalla... kyllä siitä on aika paljon kuullu. Mun mielestä ihan tarpeeksi mainostavat sitä asiaa.” (Op.1)

” No on se ollut aika myönteinen... kyllä ne opettajat kertoo tarkemmin mitä kysyy” (Op.4)

” Kyllähän sitä on kannustettu” (Op.5)

Edellä mainitut vastaukset olivat kysymykseen oppilaitostason yrittäjyysopintojen markkinoinnista. Seuraavana on haastateltavien vastauksia NY Vuosi yrittäjänä -ohjelman markkinoinnista.

” Olihan siellä se info tapahtuma, siellä Pressalla, mikä oli se nuori yrittäjä, joka perusti sen autofirman... kävihän se yksi, oliko se just Nuori yrittäjä juttu siellä Sahakadulla kertomassa, puhuttiin siitä, että sais opintopisteitä, jos perustais yrityksen...” (Op.8)

” no kyllä opo varsinkin ja yrittäjyysopettajat, aina kannustamassa. Ei ehkä autoalan opettajat ole patistaneet, niillä ei ole toivoo siihen, niin musta tuntuu, aika vähän ollut innokkaita” (Op.9)

” No minä en huomannu sitä ainakaan siinä opiskelujen aikana ollenkaan, että opettajat olis niinku siitä niinku mainostanut ja kannustanut, mutta sitten kun tuota tuli tämä Niklas Nukari käymään tuolla koululla, silloin mä sain ensimmäisen kerran tietää tästä NY yrittäjyydestä... Sitten vielä luokassa kävi se Risto Räsänen kertomassa yrittäjyydestä.” (Op.10)

Haastateltava Op.10 oli kokenut koulun tapahtumassa yrittäjävierailijan esityksen olleen se ”kipinä” joka sytytti halun kokeilla NY yrittäjyyttä. Esikuvien (roolimallien) vaikutuksesta tehdyissä tutkimuksissa esimerkiksi Van Auken et al. (2006) saivat selville, että 35 – 70 prosentilla yrittäjistä on ollut esikuva. Bosma et al. (2011) Alankomaissa tekemän tutkimuksen perusteella 54 prosentilla on ollut roolimalli ennen ja jälkeen yrityksen perustamisen. Myös Pihkala (2008) sai ammattikorkeakouluun sijoittuneella tutkimuksella tulokseksi vastauksia, joissa opiskelijat kaipaavat konkreettisia esimerkkejä yrittäjyydestä, joihin he itse voivat samaistua. Roolimallin vaikutus perustuu moneen tekijään, haastateltavien Op.9 ja Op.10 tapauksessa inspiraation ja esikuvan näyttäminen siitä, että näin todellakin voi tehdä ja menestyä yrittäjänä, oli ollut näille opiskelijoille tärkeä kokemus.

Opintojenohjaajat ja yrittäjyyskasvatuksesta vastaavat opettajat kertovat opiskelijoille yrittäjyys opinnoista, mutta ammatillisten tutkinnon osien opettajien antama tieto yrittäjyydestä ja NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmasta koetaan opiskelijoiden keskuudessa vähäiseksi.

” Sitten alotin NY yrittäjyyden, sit minä huomasin sen, että monet opettajat oli silloin kannustavia, just että olivat tukemassa ja antovat vinkkejä, silloin kyllä huomasin, että oli motivaatiota auttaa.” (Op.10)

Vaikka NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaa ei oltukaan isommin markkinoitu opettajien taholta, niin kuitenkin NY yrittäjyyden aloittaneelle annettiin riittävästi kannustusta, tukea ja ohjeita.

5.5 Yrittäjyysopintojen tarpeellisuus

Haastateltavan asennetta yrittäjyyteen selvitettiin kysymällä kuinka tärkeänä hän pitää yrittäjyysopintoja. Yrittäjyysopintoja pidettiin yleisesti tarpeellisena, vaikkei opiskelijan oma kiinnostus vielä olisikaan herännyt yrittäjyyttä kohtaan. Suurimmalle osalle nuorista ei yrittäjyys ole vielä konkreettinen vaihtoehto, onhan opiskeltavan ammattialan ammattitaitokin vielä alkutekijöissään, joka on yrittäjyyden onnistumisen kannalta elinehto.

” Ei vielä tässä vaiheessa varmaan kellään oikeestaan hirveää hinkua varmaan yrittäjäksi oo, tottakai siellä on sitten ollut niitä, että jos haluaa lähteä, sitten voipi niinku käydä kysymässä, jos tulee sitä intoo... en nyt tiijä tarviiko sitä ruveta niinku sen enempää tyrkyttämään.” (Op.8)

” kyllä se mun mielestä on, on tosi tärkeitä, että yrittäjyys on semmonen hyvä varapolku, jos ei sitten välttämättä se pääidea mitä haluat tehdä elämässä, sillai jos et saa töitä no moni saattaa perustaa yrityksen. On hyvä, että tuodaan ilmi, että tälle voi tehdä ja tälle polulle voi lähteä, välttämättä kaikki työnteko ei tarvii tapahtua niinku opiskelun kautta tai sitä kautta mennä yliopistolle, saattaa päätyä yrittäjyyden kautta johonkin” (Op.9)

” On, miks ei? Tottakai, ainahan se on hyvä saada tuollaista perustietoa muutenkin siitä yrittäjyydestä, vaikkei sitten kiinnostaisikaan.” (Op.1)

” On siinä ainakin hyvä tietää ne perusasiat.” (Op.4)

”Joitakin se voi kiinnostaa” (Op.5)

” kyllä se hyväksi on, että ihan hyvä tietää miten se homma toimii muutenkin, kun vaan sun omalla kohalla... tiijät mitä siellä taustalla tapahtuu... tietää sitten mitä siellä johtoportaan tapahtuu” (Op.10)

Haastateltava Op.10 oli niitä harvoja, joka koki yrittäjyysopinnot tarpeelliseksi. Hän oli kokenut NY Vuosi yrittäjänä -ohjelman erittäin positiivisena kokemuksena, opettajakin oli huomannut kehityksen ja antanut kannustusta:

” Alakuun oli, että vähän se jännittää mitenkä se lähtee, mitenkä myö pärjätään ja hirveesti ajatuksia oli päässä...mutta sitten se lähti hyvin siinä kuukauden jälkeen ni rupes tosi paljon jo paranemaan se tahti, ja työnteko ja sitten niinku Pekkakin sano, että lopussa näätti jo niin ammattitaitoselta se toiminta, että tosi sulavasti sujuu kaikki. Älyttömän positiivinen kokemus, että hyvä mieli jäi.” (Op.10)

The Innovation Cluster for Entrepreneurship Education (ICEE) -tutkimushankkeessa havaittiin Vuosi yrittäjänä -ohjelman korkean osallistumisasteen opiskelijoiden kiinnostuksen yrittäjyyttä kohtaan lisääntyneen, myös monialaiset tiedot ja taidot olivat lisääntyneet. Samankaltaisia havaintoja tehtiin tässä tutkimuksessa. Yrittäjyysopinnot koettiin hyödylliseksi ja tärkeäksi, myös siinä tapauksessa, vaikka henkilökohtaisesti ei olisikaan kiinnostusta alkaa yrittäjäksi. (ICEE 2018)

5.6 Kehittämisehdotuksia yrittäjyysopintoihin

Opiskelijoilta kysyttiin kehittämisehdotuksia, kuinka saataisiin opiskelijoiden kiinnostusta yrittäjyyttä ja yrittäjyysopintoja kohtaan nousemaan. Vastauksista nousi mielenkiintoisia huomioita, opettajien asenne ja esimerkki yrittäjyyttä kohtaan koettiin tärkeäksi samoin kuin elävän elämän esimerkit, kuten yrittäjävierailut koululla kertomassa oman tarinansa, ne olivat opiskelijoiden mielestä erittäin kiinnostavia tapahtumia. Varteenotettavana kehittämisideana esille nousi yrittäjyysopintojen ja NY yrittäjyyden voimakas markkinointi aivan opintojen alussa oleville nuorille opiskelumotivaation herättäjänä. Sopiva menetelmä tähän olisi yrittäjävierailut ja hyvät esimerkit menestyvistä opiskelijayrittäjistä.

” No yksi on tietenkin opettajien asenne, et miten yrittäjyydestä puhutaan ja miten siihen opettajat suhtautuu” (Op.9)

”Ite oon kokenut tosi motivoiviksi noi nää tämmöset kun välillä on koululla puhumassa yrittäjyydestä, et on ollut vuoden nuori yrittäjä oli puhumassa, semmoset on musta tosi hienoja” (Op.9)

”Yrittäjyysleirillä on ollut useampi puhuja, just näitä ihan oikeita yrittäjiä, jotka on niinku menestynyt tai ei menestynyt, mutta aina joku semmonen tarina, että vaikka ensin epäonnistunut tosi rankasti, ja sit nykyään pärjää hyvin...niitä voisi ottaa amiksenkin opetukseen eikä pelkästään leirille. Olisi hyvä, että on joku ihminen kertomassa tulevaisuudesta, että ihan hyvin täällä menee...” (Op.9)

” Onnistuneita ihmisiä on hyvä käydä kertomassa, että kun tekköö vaan työnsä hyvin... Monet ruppee miettimään, että tuokin on rikastunut sillä, että on ruennut yrittäjäksi” (Op.10)

Esikuvien ja roolimallien merkitys on ollut suuri näille opiskelijoille, samankaltaisia havaintoja on tehty lukuisissa yrittäjyystutkimuksissa. Muun muassa Bosma, Hessels, Schutjens, Van Praag & Verheulin (2011) tutkimuksen mukaan esikuvilla on merkittävä vaikutus yrittäjyyden aloittamisessa ja yrittäjyysuran jatkumisessa aloitusvaiheen jälkeen. Myös ammatillisesti samaan vertaisryhmään kuulumisen koettiin tärkeäksi esimerkin antajaksi. Pihkalan (2008) tutkimuksessa selvisi, että opiskelijat kaipaavat konkreettisia esimerkkejä mieluiten samalta ammattialalta, joihin he voisivat samaistua.

” (NY yrittäjyydestä) ikinä ei voi olla liikaa mainostusta siitä, kerrotaan siitä... heti voi alkuun ilmoittaa koululaisille, heti alkuun voi jo vähän mainita siitä... se saattaa jonkun opiskelijan motivaatiota nostaa, jos se saa tietää, että semmonen on mahdollista, että sitten myöhemmässä vaiheessa saa perustaa oman yrityksen, jollain saattaa heti tulla motivaatiota paljon korkeemmalle... kannattaa sitten hyvin opiskella hyvin ja ottaa oppia opetuksesta sitten mahdollisimman paljon, että pystyy toimimaan sitten NY yrittäjänä.” (Op.10)

Motivointi ja tavoitteiden asettaminen on hyvä keino saada opiskelija aktiiviseksi. Haastateltava Op.10 kertoi hyvänä motivointi keinona yrittäjyyttä kohtaan olevan houkuttelevan markkinoinnin ja tavoitteiden asettamisen. Opiskelijoille olisi hyvä kertoa yrittäjyyden mahdollisuudesta ja kuinka sitä voisi tavoitella. Hänen mukaansa opiskelijan tulisi ensin opiskella kunnolla ja ottaa oppia mahdollisimman paljon ja vasta sitten opintojen myö-

hemmässä vaiheessa kokeilla NY yrittäjyyttä. Tämän haastateltavan näkemystä tukee Pihkalan (2008) ammattikorkeakouluun suuntautuneessa tutkimuksessaan saamat tulokset. Tutkimuksen tulosten perusteella opiskelijat halusivat kartuttaa ensin substanssiosaamistaan ja valmistella liikeideaansa, vasta sitten olisi ajankohtaista opiskella yrityksen perustamista ja liiketoimintaa, joten yrittäjyysopintoja ei tulisi sijoittaa opiskelun alkuvaiheeseen. (Pihkala, 2008)

6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Savon ammattiopiston autoalan opiskelijoiden suhtautumista yrittäjyyteen, yrittäjyyden opiskeluun ja NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan sekä kuinka opiskelijat kokevat saaneensa informaatiota ja kannustusta yrittäjyyden opiskelumahdollisuuksiin Savon ammattiopistossa. Lisäksi pyrittiin saamaan kehittämisohjeita yrittäjyysopetukseen.

Tutkimus aloitettiin tutustumalla yrittäjyyskasvatukseen menetelmiin liittyviin aineistoihin, aiheesta aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin ja tieteellisiin julkaisuihin kuten väitöskirjoihin ja artikkeleihin. Tutkimuksen teoriapohjaa laajennettiin lisäksi keskeisiin yrittäjyyden elementteihin: yrittäjämäisten mahdollisuuden tunnistaminen, minäpystyvyys, esikuvien (roolimallien) vaikutus, halukkuus yrittäjyyteen ja motivaatiotekijöihin.

Tutkimusmenetelmäksi valittiin puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastatteluaineistot analysoitiin laadullisena sisällönanalyysinä, joka on tehty teorialähtöisesti.

Teemahaastatteluihin valittiin kymmenen Savon ammattiopiston autoalan opiskelijaa, haastattelut suoritettiin kouluympäristössä ja työelämän oppimispaikoilla. Teemahaastattelussa oli tietty haastattelurunko (Liite 1.), joka ohjasi keskustelua tiettyihin teemoihin, mutta aiheeseen liittyvää keskustelua käytiin vapaasti haastateltavan ja haastattelijan välillä.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella haastatteluihin osallistuneiden opiskelijoiden suhtautuminen yrittäjyyteen ja yrittäjyysopintoihin on jaettavissa kolmeen ryhmään:

Kiinnostus yrittäjyysopintoihin ja yrittäjyyteen on vähäinen tai sitä ei ole ollenkaan. Tähän ryhmään kuuluvilla ei ollut kiinnostusta yrittäjyysopintoihin ja he kokivat, etteivät tarvitse siinä opittavia taitoja koskaan mihinkään. He aikoivat työllistyä vieraan palveluksessa.

Toiseen ryhmään kuuluvat pitivät yrittäjyysopintoja jossain määrin kiinnostavina ja he kokivat, että yrittäjyysopinnoista oli hyötyä vaikkei päätyisikään yrittäjäksi.

Kolmanteen ryhmään kuuluvat pitivät yrittäjyysopintoja kiinnostavina ja heillä oli selvästi yrittäjyysaikomuksia. Tähän ryhmään kuuluvat suorittivat yrittäjyyspolun opintoja ja he olivat mukana NY Vuosi yrittäjänä ohjelmassa yrittäjinä.

NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan osallistuneiden opiskelijoiden kesken näyttäisi yhdistävänä tekijänä olevan seuraavia ominaisuuksia: Sisäinen motivaatio on molemmilla korkealla tasolla, molemmilla on voimakas halu toimia ”oman itsensä herrana” ja vaikuttaa omaan tulevaisuutensa. Yrittäjämäisen mahdollisuuden molemmat olivat löytäneet ja hyödyntäneet omalta ammattialalta. Molemmille virike yrittäjyyteen oli tullut koululla järjestetystä yrittäjävierailusta, molemmat olivat yhtä mieltä siitä, että esikuvien (roolimallien) vaikutus on vahva.

Eroavaisuutta näiden kahden NY yrittäjän kesken on siinä, että Op.9 on halukas opiskelemaan kaikkea tarjolla olevaa, hän suorittaa kaksoistutkintoa eli lukio-opintoja ammatillisen tutkinnon lisäksi. Kun taas Op.10 oli enemmän tekemällä oppimisen kannalla, hän mainitsi, että oppitunnilla istumisesta ei jää mitään mieleen. Haastatteluun osallistuneilla opiskelijoilla oli varsin erilaisia työ- ja opiskelutaustoja, mutta ne eivät olleet vaikuttavia tekijöitä suhtautumisessa yrittäjyyteen tai yrittäjyysopintoihin.

Tämän tutkimuksen lähdeaineistojen perusteella opettajien, vanhempien ja yrittäjien suhtautuminen yrittäjyyskasvatukseen on enimmäkseen positiivista, mutta yrittäjyyskasvatusosaamisen ja käytettävissä olevan työajan puute koettiin haittaavaksi tekijäksi.

Opettajien yrittäjyyskasvatus osaamisessa näyttäisi tutkimuksessa käytettyjen aineistojen perusteella olevan puutteita. Yleisesti opettajilta näyttäisi puuttuvat keinoja ja sisältöjä, kuinka toteuttaa yrittäjyyskasvatusta. Myös yrittäjyyskasvatuskoulutus on monilla opettajilla puutteellista. Kaikki tämä yhdistettynä resurssien puutteeseen voi olla syynä siihen, että yrittäjyyskasvatus jää varsinaisten ammatillisten taitojen opettamisen varjoon.

6.1. Suosituksia yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi

Opiskelijoiden kiinnostuksen lisäämiseksi yrittäjyyttä kohtaan pitäisi Savon ammattiopiston autoalalla kiinnittää huomiota siihen, miten henkilökunta (opettajat ja ammatinohjaajat) julkittuovat suhtautumistaan yrittäjyyttä kohtaan. Yrittäjyyden markkinointi opiskelijoille

positiivisessa ja kannustavassa hengessä lisää opiskelijan rohkeutta tarttua yrittäjyyden mahdollisuuksiin. Esikuvien ja roolimallien merkitys koettiin tärkeäksi. Yrittäjävierailut, tositarinat ja elävän elämän hyvät esimerkit ovat voimakkaasti vaikuttavia tapauksia. Työssäoppimisjaksoilla oli joidenkin opiskelijoiden kielteinen suhtautuminen yrittäjyyteen vahvistunut, mutta yleisesti ottaen työssäoppimisjaksot olivat menneet alan substanssin opetteluun.

NY Vuosi yrittäjänä -ohjelman kiinnostavuutta voitaisiin tämän tutkimuksen mukaan lisätä sisäisen motivaation herätteillä, tuomalla esiin samaa ammattialaa edustavien yrittäjien tarinoita. Voitaisiin kutsua koululle kiinnostavia yrittäjiä pitämään esityksiä ja tarinoimaan opiskelijoiden kanssa uransa menestyksistä ja totuuden nimissä myös varjopuolista sekä voitaisiin tehdä valmisteltuja yritysvierailuja kiinnostaviin alan kohteisiin.

Tämän tutkimuksen mukaan kokemuksellinen oppiminen, tekemällä oppiminen on toimiva ja opiskelijoille sopiva menetelmä oppia yrittäjyyttä. Menetelminä NY Vuosi yrittäjänä -ohjelma ja NY leirit ovat erinomaisesti toimivia.

Opettajien yrittäjyyskasvatusosaamiseen olisi kiinnitettävä huomiota, tämän tutkimuksen teoria-aineistojen perusteella suurin osa opettajista on sitä mieltä, että heidän yrittäjyyskasvatusosaamisensa on riittämätöntä, myös resurssien riittäminen on varmistettava eli varattava riittävästi aikaa opetuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Opettajilla tulisi olla keinoja ja sisältöjä toteuttaa yrittäjyyskasvatusta, joten yrittäjyysopetukseen liittyviä materiaaleja ja tilaresursseja pitäisi olla riittävästi saatavilla. Opettajilla tulisi olla myös kokemusta oikeasta yrittäjyydestä ja liike-elämässä toimimisesta, näin saataisiin todellista kokemusta ja tietoa opetukseen. Mikäli opettajakunnasta ei löydy yrittäjyyskokemusta, tulisi opetuksessa käyttää vierailevia yrittäjiä kertomassa yrittäjäkokemuksiaan. Yritysten ja oppilaitosten välistä yhteistyötä tulisi muutenkin edistää, yritysten mielestä työelämässä oppimisen jaksojen käyttämisestä myös yrittäjyysoppimiseen tulisi mahdollistaa ja tukea.

6.2. Tutkimuksen rajoitteet

Tämän tutkimuksen otoskoko on pieni, vain kymmenen noin kahden sadan opiskelijan joukosta, joten esiin tulleita tapauksia kuten NY- yrittäjyydestä kiinnostuneita opiskelijoita oli tutkimuksessa kaksi kymmenestä. Tätä prosentuaalista osuutta ei pidä yleistää alalla yleisesti olevaksi, vaan luotettava tulos saataisiin vasta suuremmalla otoksella.

6.3. Uusia tutkimusaiheita

Tästä tutkimuksesta kumpuavia uusia tutkimusaiheita tekijän mielestä olisivat seuraavantilaisia: yrittäjyyskasvatuksen vaikutuksia ja yrittäjyysaikomuksia voisi olla aiheellista tutkia opiskelijoiden valmistumishetkellä tai myöhemmin, tähän tutkimukseen verrattuna jopa yksi vuosi lisää opiskelua ja työssäoppimista voi muuttaa käsitystä yrittäjyydestä.

Savon ammattiopiston ammatillisten opettajien yrittäjyysasenteita ja valmiuksia yrittäjyyskasvatukseen olisi hyvä tutkia, koska tämän tutkimuksen perusteella opettajilta tuleva viesti yrittäjyydestä on hyvin merkittävä tekijä nuoren opiskelijan yrittäjyysaikomuksiin.

Näyttäisi siltä, että NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaa on tutkittu hyvin vähän, joten siinä olisi tutkimista monestakin näkökulmasta. Esimerkiksi: millaiset opiskelijat hakeutuvat NY -ohjelmaan, heidän vaikuttimensa, taustat jne. ja mitä on tapahtunut vuosi yrittäjänä ohjelman jälkeen, onko heidän yrittäjän ura jatkunut?

LÄHDELUETTELO

Bandura, A. 1989. Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist* 44 (9), 1175-1184.

Bandura, A. 1995. *Self-efficacy in changing societies*. Cambridge. Cambridge University Press.

Bandura, A. 1997. *Self-efficacy. The Exercise of Control*. Freeman. New York.

Bosma, N., Hessels, J., Schutjens, V., Van Praag, M. & Verheul, I. 2011. *Entrepreneurship and Role Models*. Utrecht University.

Ciardiello, A. V. 1993. A Jigsaw Strategy: Teaching opposing viewpoints on the ratification of the United States Constitution. *OAH Magazine of History*, 7(4), 8-11.

Companys, Y. & McMullen, J. 2007. Strategic Entrepreneurs at Work: The Nature, Discovery and Exploitation of Entrepreneurial Opportunities. *Small Business Economics*, Vol. 28, No. 4, 301-322.

Deci, E. & Ryan, R. 1985. *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press.

Dyer, W. 1994. Toward a theory of entrepreneurial careers. *Entrepreneurship Theory & Practice*, 19(2), 7–22.

European Commission. 2005. Flash Eurobarometer 146: Entrepreneurship. Press General Directorate & EOS Gallup Europe. Köln: Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

European Commission. 2008. *Entrepreneurship in higher education, especially within non-business studies. Final Report of the Expert Group*.

Gibb, A., 2005. The future of entrepreneurship education – Determining the basis for coherent policy and practice. In: P. Kyrö & C. Carrier. ed. 2005. *The Dynamics of Learning*

Entrepreneurship in cross-Cultural University Context. University of Tampere, research Center for Vocational and Professional education: Hämeenlinna, pp. 44-62.

Gustafsson-Pesonen, A. & Kiuru, P. 2012. Ideoita ja oivalluksia yrittäjyyskasvatukseen YKOONTI Aalto-yliopisto Kauppakorkeakoulu. Pienyrityskeskus Aalto-yliopiston julkaisusarja Kauppa + Talous 4/2012.

Gustafsson-Pesonen, A. 2018. Lähtökohtia yrittäjyyden kehittämiseen eri asteiden opetuksessa. Teoksessa: Opiskelijayrittäjyyden polkuja kehittämässä. Anna-Maija Tornainen (toim.) Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.

Fayolle, A., 2007. Entrepreneurship and New Venture Creation: The Dynamic of Entrepreneurial Process. UK: Cambridge University Press.

Fayolle, A. & Gailly, B., 2008. From craft to science: Teaching models and learning processes in entrepreneurship education. *Journal of European Industrial Training*. Vol. 32 Iss: 7, pp. 569 – 593.

Fiet, J. O. 2000. The Pedagogical side of teaching entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, 16, 101–117.

Haukijärvi, N., Kangas, A., Knuutila, H., Leino-Richert, E. & Teirasvuo, N. 2014. Tavoitteena aktiivinen ja työelämälähtöinen oppiminen: Käytännön opetusmenetelmiä opiskelija- ja työelämälähtöiseen opetukseen ja koulutukseen. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Holloway, S. Tilleman, S. Macy, R. Parkman, I. & Krause, A. 2008. Active learning in entrepreneurship: Applying the jigsaw method to entrepreneurship instruction: University of Oregon.

Hytti, U. 2011. Yrittäjyys perus- ja toisen asteen yrittäjyyskasvatuksessa. Teoksessa: Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Tiina Rytkölä, Elena Ruskovaara ja Minna Riikka (toim.). Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Hytti, U. & O’Gorman, C. 2004. “What is enterprise education?” An analysis of the objectives and methods of enterprise education programmes in four European countries 2004. *Education + Training*, 46:1, 11–23.

Hyytinen, A. & Pajarinen, M. 2005. Yrittäjäksi ryhtyminen ja yrittäjäyysasenteet Suomessa: Havaintoja kyselytutkimuksista. Helsinki: ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy, 2005, 19 s.

Innovation Cluster for Entrepreneurship Education. 2018. Kaksivuotinen tutkimus yrittäjäyyskasvatuksen vaikutuksista ja NY Vuosi yrittäjänä -oppimisympäristöstä 2015-2018. JA Europe. Nuori Yrittäjäyys ry.

Johansen, V. 2018. Innovation Cluster for Entrepreneurship Education – Määrällisen tutkimuksen tulokset – Suomi. ENRI-tutkimusmuistio 01/2018. Østlandsforskning / Eastern Norway Research Institute. Lillehammer.

Järventaus, J. & Kekäläinen, H. 2018. Uudistuva työ ja yrittäjäyys – visioista toteutukseen Ehdotus yrittäjäyden edistämisen strategiseksi toimenpideohjelmaksi vuosille 2018–2028. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 27/2018.

Järvi, T. 2013. Yrittäjäyden oppiminen ammatillisella toisella asteella. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Kauhanen, A. 2004. Yrittäjien ansiot, työajat ja työkuormitus: selvitys ekonomien ja insinöörien yrittäjäydestä, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, Keskustelualoitteita No. 960.

Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Tunne itsesi, suomalainen. Helsinki: WSOY.

Kokkonen, S. 2015. Yrittäjän toimintaa ohjaavat mallit ja menetelmät 2015. Luentoaineisto. Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Krueger, N., Reilly, M. & Carsrud, A. 2000. Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*. 15.

Kyrö, P. 2006. The continental and Anglo-American approaches to entrepreneurship education differences and bridges. In: Fayolle, A & Klandt, H. *International Entrepre-*

neurship Education. Issues and Newness. Edward Elgar Publishing, Inc. USA. pp. 93–111.

Lebaron, J., & Miller, D. 2005. The Potential of Jigsaw Role Playing to Promote the Social, Construction of Knowledge in an Online Graduate Education Course Teachers College Record, 107(8), 1652-1674.

Liukkonen, J. Jaakkola, T & Kataja, J. 2006. Taitolajina työ: Johtaminen ja sisäinen motivaatio. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Möttönen, T. & Tunkkari-Eskelinen, M. 2019. Yrittäjien valmiudet. Teoksessa: Yrittäjät Suomessa – elinkeinovapaudesta yrittäjyisyhteiskuntaan. Tuomas Möttönen (toim.). Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 268.

Nuori Yrittäjyys. 2019. Vuosi yrittäjänä -ohjelma ammatilliseen oppilaitokseen [verkkopublication] [Viitattu 30.10.2019]. Saatavilla <https://vuosiyrittajana.fi/opettaja/amatillinen/>

Opetushallitus. 2018. Opetushallituksen uudet tutkintojen perusteet. [verkkoaineisto]. [viitattu 30.08.2018]. Saatavissa: [http://oph.fi/reformintuki/tutkinnot/uudistuvat tutkintojen perusteet/uudet perusteet](http://oph.fi/reformintuki/tutkinnot/uudistuvat_tutkintojen_perusteet/uudet_perusteet)

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Koulutuksen yrittäjyyslinjaukset 2017. [verkkoaineisto]. [viitattu 30.08.2018]. Saatavissa: <https://minedu.fi/yrittajyyslinjaukset>

Opetusministeriö. 2004. Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004 (toim. Terhi-Anna Wilska), Opetusministeriö Nuorisotutkimusverkosto Nuorisoasiain neuvottelukunta. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 28. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 44. Helsinki: Edita.

Opetusministeriö 2009. Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7. Helsinki: Yliopistopaino.

Opetusministeriö. 2009. Työssäoppimisen lumo - Tiivistelmä toisen asteen ammatillisen sekä ammatillisen korkea-asteen koulutuksen ja työelämän yhteistyön metatutkimuksesta. Jokinen, J., Lähteenmäki, L. & Nokelainen, P. (toim.) Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetusministeriön julkaisuja 2009:10. Yliopistopaino.

Peltonen, K., 2014. Opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiuksien kehittyminen ja siihen vaikuttavat tekijät. Helsinki: Aalto-yliopisto.

Pihkala, J. 2008. Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentioiden muutokset. Opetusministeriön julkaisuja 2008:1. Helsinki: Yliopistopaino.

Pihkala, T. & Ruskovaara, E. 2011. Yrittäjyyskasvatusjärjestelmä opettajan tukena. Teoksessa: Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Tiina Rytkölä, Elena Ruskovaara ja Minna Riikka Järvinen (toim.). Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Ruskovaara, E., 2014. Entrepreneurship Education in Basic and Upper Secondary Education - Measurement and Empirical Evidence. Akateeminen väitöskirja. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Ruskovaara, E., Pihkala, T., Rytkölä, T. & Seikkula-Leino J. 2011. *Entrepreneurship in Entrepreneurship Education – Practices in Finnish Basic and Secondary Education Level*. The 56th ICSB World Conference “Back to the Future” Conference Paper 15–18.6.2011. Tukholma, Ruotsi.

Ruskovaara, E., Rytkölä, T., Seikkula-Leino, J., Ikävalko, M. & Mattila, J. 2011. Opettajien toteuttama yrittäjyyskasvatus ja reflektoinnin merkitys. Teoksessa: Yrittäjämäinen oppiminen: Tavoitteita, toimintaa ja tuloksia. U. Hytti, J. Heinonen & A. Tiikkala (toim.) (s. 214–237). Turku: Turun yliopisto.

Ryan, R., & Deci, E. 2017. Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development and wellness. New York, NY: Guilford Press.

Sahlberg, P. & Leppilampi, A. 1994. Yksinään vai yhteisvoimin? – yhdessä oppimisen mahdollisuuksia etsimässä. Helsinki: Yliopistopaino.

Salmela-Aro, K. 2018. Motivaatio ja oppiminen kulkevat käsi kädessä. Teoksessa: Motivaatio ja oppiminen. Keuruu: PS-kustannus. [verkkoaineisto]. [viitattu 20.10.2019]. Saatavissa:

https://www.opettajantietopalvelu.fi/lisamateriaalit/motivaatio_ja_oppiminen_esipuhe.pdf

Savon koulutuskuntayhtymä. 2017a. Savon koulutuskuntayhtymän tilinpäätös vuodelta 2016. [verkkoaineisto]. [viitattu 30.12.2017]. Saatavissa: https://www.sakky.fi/sites/default/files/kuvat/savon_koulutuskuntayhtymän_tilinpäätös_vuodelta_2016.pdf

Savon koulutuskuntayhtymä. 2017b. Ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelma. Aaltoalan perustutkinto, automaalausosaamisen osaamisala. Savon ammatti- ja aikuisopisto. Kuopio.

Savon koulutuskuntayhtymä. 2018. Savon koulutuskuntayhtymän esittely. [verkkoaineisto]. [viitattu 30.8.2018]. Saatavissa: <https://www.sakky.fi/kuntayhtyma/esittely>

Scherer, R. Adams, J. Carley, S. and Wiebe, F. 1989. Role model performance effects on development of entrepreneurial career preferences. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 13(3), 53–71.

Schunk D. H., & Pajares, F. 2005. Competence perceptions and academic functioning. In A. J. Elliot & C. S. Dweck. *Handbook of competence and motivation*, 85–104. New York: Guilford Press.

Seikkula-Leino, J. 2007. Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 2007:28. Helsinki: Yliopistopaino.

Seikkula-Leino, J. (2006). Perusopetuksen opetussuunnitelmauudistus 2004–2006 ja yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen. Paikallinen opetussuunnitelmatyö yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta. Opetusministeriön julkaisuja 2006:22. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavana verkossa <http://www.minedu.fi/julkaisut>

Shane, S. 2003. *A General Theory of Entrepreneurship. The Individual Opportunity Nexus*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.

Suomen Yrittäjät. 2015. Yrittäjien tulot ja verot 2015. [verkkoaineisto]. [viitattu 20.10.2019]. Saatavissa: https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/migrated_documents/yrittajan_tulot_ja_verot_2015.pdf

Taloustutkimus. 2019. Pk-yritysten kokemukset yhteistyöstä ammatillisten oppilaitosten kanssa. Elinkeinoelämän keskusliitolle tehdyn kyselytutkimuksen tulokset. [verkkoaineis-

to]. [viitattu 10.10.2019]. Saatavissa: https://ek.fi/wp-content/uploads/Taloustutkimus_Ammatillinen_koulutus_Infografiikka.pdf

Tannenbaum, J. E. 1996. Practical Ideas on alternative assessment for ESL students, ERIC Clearinghouse on Languages and Linguistics. Washington, DC: ERIC Document Reproduction Service.

Tilastokeskus. 2018. Sutela, H. & Pärnänen, A. Yrittäjät Suomessa 2017. Tilastokeskus Helsinki 2018 [verkkoaineisto]. [viitattu 20.4.2019]. Saatavissa: http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytym_201700_2018_21465_net.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuominen, T. 2014. Yrittäjyys-kurssi. Luentoaineisto. Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Torvi, K. & Kiljunen, P. 2005. Onnellisuuden vaikea yhtälö. Evan kansallinen arvo- ja asennetutkimus. Taloustieto Oy.

Valmet Automotive. 2019. [verkkoaineisto]. [viitattu 20.10.2019]. Saatavissa: <https://www.valmet-automotive.com/fi/yritys/perustietoja-yrityksesta/>

Van Auken, H., Fry, F. L., and Stephens, P. 2006. The Influence Of Role Models On Entrepreneurial Intentions. Journal of Developmental Entrepreneurship. Vol. 11, No. 2 (2006) 157–167.

Vuorinen, I. 2009. Tuhat tapaa opettaa - Menetelmäopas opettajille, kouluttajille ja ryhmän ohjaajille. Sastamala: Vammalan kirjapaino.

LIITE 1. Teemahaastattelun runko

1. Ovatko yrittäjyysopinnot olleet kiinnostavia?
 - a. ylipäätään ja onko ollut valinnaisia yrittäjyysopintoja?
 - b. onko yrittäjyys työurana kiinnostava?
 - c. onko NY Vuosi yrittäjänä -ohjelma tuttu?
 - d. NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan osallistuneille lisäkysymyksiä osallistumisen motiiveista: raha? itsensä haastaminen?
 - e. Mistä sait kipinän osallistua NY Vuosi yrittäjänä -ohjelmaan?
2. Onko yrittäjyysopinnoista ollut hyötyä?
 - a. oletko oppinut uusia ja tarpeellisia asioita yrittäjyysopinnoissa?
3. Onko työssäoppimisjaksojen aikana tapahtunut yrittäjyysoppimista?
4. Kuinka kannustavana pidät Savon ammattiopiston ilmapiiriä yrittäjyyteen ja yrittäjyysopintoihin?
 - a. ovatko opettajat kannustaneet yrittäjyysopintoihin?
 - b. pitävätkö opettajat yrittäjyyttä tärkeänä?
 - c. onko mielestäsi Savon ammattiopistossa yrittäjyysmyönteinen ilmapiiri?
 - d. oletko saanut riittävästi tietoa Savon ammattiopiston yrittäjyysopintomahdollisuuksista?
5. Onko mielestäsi tarpeellista opiskella yrittäjyyttä?
6. Kehittämisehdotuksia yrittäjyysopetukseen?
 - a. kuinka yrittäjyysopetusta voitaisiin parantaa?
 - b. kuinka saataisiin opiskelijat kiinnostumaan yrittäjyydestä ja yrittäjyysopinnoista?